Контрольный экземпляр

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

№ 30 (4478). | ЕРА, 11 МАРТ, 1971 шу. | Мах 3 кеп. | *Газета арадувл 1923 шера дензь*

КПСС XXIV съезда накъадолхаш

Грозненски химически комбината № 108-110 йолча цехий болхлошта юкъе белгалваьнна дика къахьегаш ва коммунист, коммунистически къахьегама ударник Бердукаев Дауд Альчукаевич. Цо болх беча цеха коллективо хьалхарча шин бетта план ханал массехк ди хьалха кхоачашйир. Планал совгIа арахийца продукци эзараш соммий маьха я. Уж толамаш доахача дизза дакъа лаьцад Бердукаев Дауда. Ший къахьегама толамаш цо хетаду КПСС XXIV-ча съезда.

СУРТА ТIА: аппаратчик Д. Бердукаев.

С. Хугаева сурт.

Завода байракха тIа — Октябрьски революце орден

Селхан, 10-ча марта Лермонтова цIерагIча драмтеатре «Красный молот» завода Октябрьски революце орден ялара хетаяь торжественни митинг хилар. Митинг хьайийллар «Красный молот» завода парткома секретара В. М. Шейкина.

«Митинге къамаьл дир КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина. Тахан вай вIашагIкхийттад «Красный молот» завода коллективана Октябрьски революце орден ялара цIей дезде, аьлар цо. Вай мехкарча а иштта доазол арахьарча а мехкдаьттахошта эша мехкдаьтта оборудовани арахецача завода болхлоша хьинар кхоца деш къахьегар бахьан долаш дог гIоздоаха къахьегама толамаш даьхад. Вай мехка эггара хьалха цига арахеца йолаяьй бурови насосаш, цементировочни агрегаташ, кхыйола оборудовани. Пятилетка шерашка керда арахеца йолаяьй заводе 30 тайпара мехкдаьттахошта эша оборудовани. Цу юкъа дикка лакхъелар арехецача продукце дикал. Пятилетка йолалуча хана хинначул 65 процент лакхъеннай из. Цу шерашка арахеца промышленни продукци 34 процент лакхъеннай.

Новкъоста Апряткина тIахьийхар завода коллектив совгIата жоп а луш дIахо кхы а дикагIа къахьегама толамаш дахара.

Ший къамаьл чакхдоалаш КПСС обкома, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета цIерагIа даькъал дийцар нов. С. С. Апряткина завода коллективана денна деза совгIат.

Митинге дакъа лоацараша массане а чIоагIа тIоараш а детташ завода байракхах Октябрьски революце орден дIаеллар нов. С. С. Апряткина.

Хьамсарча партена, правительствана шоашта деза совгIат — Октябрьски революце орден ялара баркал оалаш лоаца къамаьл дир завода директора Н. К. Колесникова. Кхы а хьинар айдаь укх шера къахьегаргхилар белгалдаьккхар цо.

Завода коллектива деза совгIат даькъал дувцаш къамаьлаш дир: завода къахьегама ветерана К. К. Дьякова, слесара Р. Шамсудинова, СССР мехкдаьттан химически промышленноста Министерства «Главнефтепроммаша» начальника С. А. Арзуманова, Азербайджански Iилма - тохкама института директора А. А. Даниелана, Грозненски швейно - производственни объединене партийни организаце секретара В. И. Сергиенкос, завода шефал деча Староюртовски совхоза директора Ш. М. Шатаева.

«Красный молот» завода Октябрьски революце орден ялара хетаяьча торжественни митинге дакъа лоацаш хилар Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель нов. К. И. Оздоев, Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатель М. Г. Гайрбеков, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретараш новкъостий Р. В. Вахаев, Х. Х. Боков, М. А. Дорохов, М. И. Абубакаров, КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь Н. Я. Правенький.

Торжественни митинг чакхъяьча митинге дакъа лоацаш хиннарашта концерт делар Грозерча художественни самодеятельносто.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ХЬАЛХА ЛАТТАЧА БУРУВДЕТТАРИЙ ОПЫТ — МАССАНЕНА

Берригача советски наха а санна Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша берriга шоай теркам тIабахийтаб укх деношка 1971—1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планагIа йолча КПСС XXIV съезда Директивай проектана. 1975 шера вай мехка доаккхача мехкдаьтта боарам 480 — 500 миллион тоннага дIакхоачабе лаьрхIад. Цу даькъе лоархIаме декхараш латт мехкарча бурувдеттараштa хьалхашка. Цудухьа дукха ха йоаццаш КПСС ЦК йийцар мехка хьалха латтача бурувдеттача бригадай опыт, хIаьта из къоабал а йир. Парте ЦК постановлене тIа доккхий толамаш даьхача бурувдеттача бригадашта юкъе цIи яьккхай вай республикерча «Старогрознефть», бурувдеттара балхий управлене мастераш новкъостий Г. Крамарови, В. Казенкови керте латтачa бурув деттача коллективай. В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна яьржача социалистически яхье а бархIагIча пятилетка заданеш кхоачашъеча а шоаш даьха толамаш белгалдахар а лоархIаш цох чIоагIагIа дегаш гIоздаьнна ба Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахой.

Республикерча дукккхача бурувдеттараша раьза хинна хьаллаьцаб хьалха латтача бурувдеттарий опытагIа шерра пайда эца аьнна парте ЦК баь тIахьехам. Цу бригадай коллективаша КПСС XXIV съезда сийна а 1971 шера а лакхара декхараш тIайийцад. 1975 шера Нохч - ГIалгIай республике доаккхача мехкдаьтта боарам 25 миллион тоннага кхача безаш ба. Из декхар кхоачашдар дукккхача даькъе бурувдеттарех тийша да. Духхьал укх шера тоха деза цар 900 эзар метр бурув цох 160 эзар метр тохкама а тохаш. Пятилетка шерашка тохкама бурув тохара балхий эффективность 1,5—2-за лакхъе еза, цунца дувзаденна хIара бригаде лакхъе еза бурув тохара сухал.

Уж бехктокхаме декхараш толамца кхоачашдара мел эшар долаш да вай. Вай мехка хьалха латтачарехи эггара кIоаргагIа бурув тохарехи ба вай бурувдеттараш. Лакхе цIи яьккха бурув детта мастер Крамаров керте латтача бригада пхе шера 16400 совгIа метр бурув тIехад, планал совгIа теха бурув эзар метр да.

ХIанад цу бригада хьоккхамаш иштта аакха? Цун кертера бахьан да цо хьалха латтача бурувдеттача бригадай опытах бизза пайда эцар, къахьегама дисциплина лакха хилар. Шерра производствана юкъеккхухь укказа бурув тохара прогрессивни методаши дикагIйола технологии. Бурув тохара коммерчески сухал лакхъяра белгальяьха мероприятеш ханнахьа чаккхйоах. Скважинашта цементажи тампонажи яра болх кхетамца вIаштIехьбаьккхаб.

Иштта шоай болх дика вIаштIехьбаьккхаб Октябрьски бурувтохара балхий управленерча Д. Д. Соломатин, Карабулакски бурувтохара балхий управленерча В. Касаков, МалгIабикерча бурувтохара балхий управленерча Х. Хамурзиев керте латтачеи кхыча дукккхачеи бурувдеттача бригадаша. Сихеи кIоарсеи бурув тохара йоккха опыт я цар.

Цхьабакъда, республикерча бурувдеттача дукккхача бригадаша иштта шоай болх вIаштIехьа а баьккха бизза пайда эцаш шоай торонех, бурув тохача балха тIа хьалха латтача бурувдеттача бригадий опытах. Цудухьа республикерча бурувтохара балхий ялх управлене коллективех Старогрозненски бурувтохара балхий управлене коллективо мара кхоачашъянзар дIадахача шера план. Карабулакерча бурув тохача 12 бригадах цхьаннеи иштта Горячеводскерча 12-нех цхьаннеи мара кхоачашъянзар бурув тохара шера план. Уж санна шоай заданеш кхоачаш ца еш дукха бригадаш я республике. Из бахьан долаш паччахьалкхенна хинна зе миллионаш сомаш да.

Бурувтохача балха тIа хьалха латтача бурувдеттарий опыт шерра йоарждаярах бола КПСС ЦК соцам арабаьнначул тIехьагIа КПСС Нохч - ГIалгIай обкома бюрос могаяь бурувдетта мастер Г. Крамаров керте латтача бригада дIайолаяь инициатива хьал а лаьца доккхий социалистически декхараш тIайийцад республикерча бурувдеттараша. Уж толамца кхоачашдара дикагIйола опыт Iома а еш из производствана юкъекхахьара болх тоабе беза.

Бурувтохара сухал лакхъяра керттерча резервaех цаI я балха ханах бизза пайда эцар, гIонна долча балхашка йода ха кIезигъяр, авареш ца хилийтар, уж дIайоахаш дIайохийта ха кIезигъяр. Уж лоархIамера дешаш доаггIача тайпара теркал ца дерашта, брак ерашта, технологически режими къахьегама дисциплинеи телхаерашта дIахайта деза шоай мелалагIа мехка мел зе доал.

Бурувдеттарий дукха балха ха зехьа йов тампонажни цементи химреагенташи ханнахьа хьа ца кхачар бахьан долаш. Цу даькъе дIадахача шера даь гIалаташ диц а ца долийташ, шоай болх цIенхаштта тоабе декхарийла я Iалашон организацеш.

Хьалха латтача бурувдеттарий опыт шерра йоаржаяраи цох бизза пайда эцараи боккха лоархIам болаш да бурувдеттарий бытовии къахьегамеи хьалаш тоадар. Социалистически яхье яьннача бурувдеттача бригадаша шоай торонех бизза пайда эцар. Цу гIулакха цIенхаштта йоакхо е еза профсоюзни организацеша.

Бурувтохача хIара участкера къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккха беза. Кхетамца пайда эца беза бурув тохача оборудовaнех, дикагIйолча технологех.

Къаьстта теркам тIабахийта вIаштIехьбаккха беза химически реагенташ, утяжелитель, запасни оатхалаш, кхыйола материалаш кхояра. Цу гIулакха хIара денна учет лелае еза бурувдеттараша.

КПСС горкомаш, райкомаш, юкххьанцара партийни организацеш декхарийла я хьалха латтарий опыт шерра дIайоаржаейта, технически прогресс яра бурувдеттарашта эша новкъостал де, КПСС XXIV-ча съезда сийна яьржача социалистически яхьа кулгалде. ДикагIбарий опыт шерра дIайоаржаеча бехктокхаме декхараш хьалхашка латта къахьегам Iилма ларда тIа вIаштIехьбоахача бригадашта, технически информаци бюрона, агитаторашта. ТIехьаюсача бригадашта цахадлаш шефство лелае еза хьалха латтараша.

Бурувтохача балха тIа хьалха латтача бригадий опыт шерра йоаржаяр ерригача партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, хIара бурувдеттачун сийлен декхар да.

Iуйре дика хийла хьа, луноход!

Гаьнарча космически бувзама Центр, 9 март. (ТАСС). ДогIай Форда горизонта тIа юха а гучабаьннаб малх. Шийна оттаяь хинна балха программа йизза кхоачашъяьчул тIехьагIа «Луноход-1» яха космически аппарат Бетта тIехен тIа дIахо Iилман эксперименташ е а ходовой тохкамаш де а йолаеннай.

ДIайолаялале хьалхагIа тIера системаш малагIча хьал тIа я хар духьа луноходаца бувзама сеансаш яьй. Цул совгIа, 7 марта телевизионни камераш болх бе а йолаялийта, цар новкъосталца Бетта горизонта тIа хьалбоалаш латтача Маьлха зем а баьккхаб, сурт а даьккхад.

8 марта яьча бувзама шин сеансах цаI еча хана Бетта тIарча пхелагIча денна оттаяьча программагIа бе безача балха кийчъяьй ше лела аппарат. Цу хана маьлха батарея хьайийллай.

Московски ханах 23 сахьати 30 минути яьлча дIайолаеннача вокх сеансе Бетта тIехенна юха а тохкамаш де йолаеннай луноход. Бетта тIара бийса йолча хана ше тIалаьттача вала чурча оагIо тIа гIолла йоккхача кратера гобаьккхаб автоматически аппарато. Юххера я хила безаш бола аппарата наькъа лостам къилбаседамалхбузенгахьа бар. Йодача наькъа тIа нийслуш йолча тIехьагIо хьахиннача йоккха йоацача краторашта а хIаьта иштта Iалаьмате дукхача тIошта а лала гIоллен тIагIоллен тIехьъювлара маневраш кхоачашъяьй. Йодача наькъагIа цкъа санна дукккхаза а йистай Бетта тIарча грунта физико - математически свойстваш. Цхьан сеансе 272 метр никъ баьб.

Керда информаци кхаьчай радиометргареи рентгеновски телескопагареи.

Телеметрически бустамаш даьхачул тIехьагIа хьакхаьчача данегIа, ше лелача аппарата приборни отсекера температура ЦельсегIа плюс 21 градус, ртутни столбика давлени 745 миллиметр хургья.

КХАШКА АРАБАЛАЛЕХЬА

Дукха ха йисаьц кхашкара балхаш дIадоладала. Цудухьа хIанз дерригача халкъо КПСС XXIV съезда Директивай проект ювцача хана, юртбоахама къахьегамхой бIаьстанна кийчо яра тIеххьара балхаш деш ба. Тояь йоалаш латт ерригa юртбоахама техника. Iалашдаь доалаш латт бIаьсти дIаювча культурай фу, кхыдараш.

Укх шера цхьоалагIа март тIакхоачаш республике гIолла тракторaш тоаяра план 101 процент, сеялкаш — 119 процент, нохараш 134 процент кхоачашъяьй механизатораша. Йоккха терко ю республика боахамашка ялат чуийдеча машинашта ремонт яра а. Иштта, 660 ялат чуийду комбайн яр укх шера тоае езаш. Царех хIанзле тоа а яь, болх бе кийча яраш 264 комбайн я.

ТIеххкхоачашьяьй юртбоахама техника тоаяра план укх шера Ножай-Юрта, Урус-Мартана, Шаьла районашкарча механизатораша.

Чакхдоалаш латт вай республика боахамашка хий детта установкаш, машинаш тоаяра балхаш а. ПланагIа укх шера 249 хий детта установка яр тоае езаш. ХIаьта тоаяьраш 202 я. Кхашка хий дехка ерригa техника тояь даьннад МалгIабика, Наьсарен, Сунженски, Шаьла, Шелковской районий боахамаш.

ДIадахача шераца нийсдича дикагIа вIаштIехьбаьккхаб укх шера мухь кхухьа машинаш тоаяра болх а. ХIаьта цхьайолча районашка уж машинаш тояь баьннаб.

Кердача пятилетка хьалхарча шера бIаьсти дергдолча балхашта кийча хилар — из да республика кхаш леладерий декхар.

1-гIа март тIакхоачаш республике ерригa юртбоахама техника тоаярах йола

СВОДКА (процентаща)

Районаш	Тракторaш	Сеялкаш	Ялат чуийду комбайнаш
Ачхой-Мартана	125	118	3
Ведана	66	94	—
Грозненски	94	124	7
Гудермесски	132	122	1
МалгIабика	135	110	46
Надтеречни	20	67	—
Наьсарен	109	118	16
Наурски	107	116	38
Ножай-Юрта	2 р.	в 7 р.	133
Советски	50	—	20
Сунженски	101	107	52
Урус-Мартана	94	180	в 3 р.
Шаьла	105	132	100
Шелковской	94	115	67
Юрта боахама колхозаши совхозаши	102	118	35
«Скотопром» совхозаша	101	151	120
«Грозвино» объединене	99,8	108	—
«Консервплодоовощ» объединене	101	133	100
Ерригача республике	101	119	40
1-III-1970 шера хиннар	98	118	29

МЕХКА ГIОЛЛА

Тянь-Шана лоамашка кхаьчай телевизораш

— Ер шу хьадолалуча юххьe кхыметтел Киргизерча эггара гаьнагIча юрташка бахача наьха а торо хиннай телефонахи телеграфахи пайда эца, — хоам бир Киргизски ССР бувзама министра заместитела Вил Тюребаева АПН корреспондентаца ше къамаьл деш. — Городашта юкъерча электробувзама пхи бIаь пункт хьайиллай юрташка. ДIадахача пхе шера юрташкара автоматически телефонни станцеш шозза дуккагIа хиннай, хIаьта пропускной низ кхозза боккхагIа хиннаб. Юрташкарча телефонни сета автоматизаци яра боарам кховзткъе пхийтта процентага дIакхоачабаьб. Ши бIаьи шовзткъеи итт колхозеи совхозеи боахама чухьара телефонни станцеш я, цу даькъе автоматически яраш а йолаш.

Юрташка бахача наьхеи гаьнарча даьгIенашка хьайбаш доажадеча къахьегамхоий итт даькъах ийс дакъа совгIа бараш — жа Iуй, бежга боахкараш, зооветеринарни болхлой радиога ладувгIа, телевизионни передачашка хьежа торо йолаш ба. Укх тIеххьарча итт шера юрташка хьайийллай моттигера ши бIаь ткъо радиоузел, лоамашка хьалъяьй шовзткъе кхойтта телевизионни ретранслятор. ХIанз екаш радио а сийрдаьнна телевизора сийна экран а я кхыметтел Тянь-Шаньски, Ат-Башински, Алайски яхараш санна йолча гаьнарча тIаккхача халача районашка а.

Николай БАРДАДЫМ. (АПН).

ТIахьожам лоаттабу «Центр» яхача система

Приборийи автоматикаи Усть-Каменогорски завод — хадданза болх беча технологически процессашта централизованни тIахьожам лоаттабу, уж нийсъю, царна гаьннара управлени ю пневматически системаш арахеца специализаци еш йола къона предприяти. Системаша тешшаме болх бу экхама кхераме йолчеи электронни аппаратура е юкъейоалае вIаштIехьа йоацача, е аьттув боацача моллагIча кхыча моттигашкеи.

Укх тIеххьарча шерашка массе тайпарча гIулакхашта лаьрхIа йолча шийн пневмоагрегатаща СССР - е санна, иштта доазол дехьа а шерра дIаяйзай завод.

Аьшкбетонни изделешта термотIуналца обработка яра процесс автоматически нийсъе лаьрхIа йолча «Пуск-3С» яхача царех цхьанне дошо медаль яьккхай

заци ю «НЕПТУН», герметически камерашка температурeи тIунали боарам тIа лоаттаеш йола «СИГНАЛ».

Специалистий теркам тIазаб завода кердача продукце — «ЦЕНТР» яхача система. Цун эггара хьалхарча образецех цаI оттаяьй Усть - Каменогорски титано - магниеви комбинато. Из пневмо - агрегат корайоагIаргья Советски Союза кхыча предприятешка а. «ЦЕНТР»-а эксплуатаци яра опыто бакъдаьд тайп-тайпарча производствай технологически режимашта управлени еча цун эффективность лакха хилар.

1971 шера Лейпциге, Лондоне, Дюссельдорфе хургйолча дунен халкъашта юкъерча выставкашка

ВИЛЕН ФИЛИНСКИЙ (АПН).

Машиннаькъахой къахьегама вахте

Грозненски машиннаькъа отделене цехашта юкъе яьржача социалистически яхье укх шера хьалха латт дизельно - заготовительни цеха коллектив. ДIабахача бетта итогагIа укх деношка хьалхара моттиг а хьожаеш карара кара тела Ше вымпел елар цунна. Къаьстта дика къахьегаш ба слесараш Овчаров Николай, Игнатов Яков, Назаренко Михаил, мастера гIонча Хажиев Ахьмад, кхыбараш. Цар шоай сменни нормаш массаза а тIехкхоачашъю. Хьалхарча квартала план 29-ча мартеи шера план 25 декабреи кхоачашъе декхар тIайийцад ремонтникаша.

Грозненски локомотивни депо болхлоша чIоагIа лоархIаши сий деши ва машинист Шелимов Владимир. Хьинаре къахьегаш даьккхад цо шийн сий. Ткъо шу гаргга ха я нов. Шелимова цига къахьега. Берригa машинисташ санна съезда хьалхарча къахьегама вахте латт из. Духхьал дIабахача шин бетта цо планал совгIа дIабихьа мухь эзар совгIа тонн я. хIаьта кхоадаь дизельни доагор дукха тоннаш я. Болхлой боккха тешам беннаб цох. Из ва поездаш лелача кхерамале хилийтара вола инспектор. Уж декхараш а цо дизза кхоачашду.

Укх деношка Джалка станце шийн поезда юхе гIолла тIехйоалача поезда цхьан вагона чархаш болх беш йоацилга зийра цо. Цох лаьца пассажирски поезда машинистага радиоца гIолла хоам бир цо. Цудухьа нийсденна кхоачамбоацар сиха дIадаккха вIаштIехьдаьлар цун. Иштта фийла нов. Шелимов хиларах укх деношка цунна баркал а оалаш ахчан преми елар.

Г. АНОХОВ.

Кхоьяча минутий мах

Советски предприятешка администраце декхарех да, производствана кулгалдар хинна ца Iеш, даим болхлойи гIулаккхерча навхеи къахьегама хьалаш, вахара торонаш тоаяра йоакхо елга а.

Теркаме ба «Марат» яхача трикотажни - объединене (Эстонски ССР) хьоккхам.

Укказа хьайийллай парихмахерскии мастерскеши салоIача хана а болх йистебаьлча а шоашта прическеи маникюри яйта, тоабе кога гIирс эIабала, пазаташи парфюмере хIамаши эца, специалиста новкъосталца мах боацаш барзкъа даккха йиш я. Хьашт долча болхлошта — паргIата столовии безаме кийчъяь бар-кафеи, физиотерапеи процедурнии кабинеташ я. ХIаьта нагахьа санна, масала, шоай церций-кхала лазайоале гаьна даха дезац шун — фабрике шой цергий - кхалай лор ва. Терапевт а гинеколог а ва, хIана аьлча дукхагIа бола болхлой кхалнах ба укказа.

ХIаьта тIеххьара кердадар фуд аьлча, из да предприяте территоре тIа шоаш хоржа а хоржаш хIамаш ийю магазин хьайийлла хилар, хIаьта эшаш мел йола продукт сиха ийца бала йиш а я цига.

Кхоьяча минуташа нахага йиш хулийт культурни сакъердамашка, дешарга дукхагIа ха ахийта.

ВОЛЬДЕМАР ТОМБУ, АПН корреспондент.

МОСКВА. Дунен тIа лоаладаь доаккхача болзта хIара йиъламагIа тони «Гипромезо» проекташ а увттаеш хьалъяьча предприятешка йоах. 4000 кубически метр объем а йолаш йоккхагIа йола доменни пийшк хьалъяра проект оттаеш йоалл хIанз Паччахьалкхен металлургически заводаш хьалъяра проекташ увттаю институт.

Сурта тIа: трубопрокатни цеха болхлой. (Аьрдехьара вьттехьа) керттера конструктор М. В. Королев, отдела начальник, Паччахьалкхен преме лауреат В. П. Марков, группа кулгалхо М. Я. Галперин, отдела керттера конструктор, Паччахьалкхен преме лауреат К. М. Колесник 42—146 миллиметр хула диаметр йола овнаш доаца турбаш хадданза чакхйоахаш хьаяра цеха керда проект ювцаш боахк. Цу тайпара цех Малхбузен - СибарегIен металлургически комбината системе хьалъелга дерхI.

А. Стужина сурт. ТАСС фотохроника.

КПСС ОБКОМА ПРОПАГАНДАИ АГИТАЦЕИ ОТДЕЛЕ

Моттигера кхаьчача массехк информацега ладийгIад парте обкома пропагандаи агитацеи отдела аргIанарча заседане. Района пропагандисташта деш хола теоретически методически новкъостал тоадара баьча балхах лаьца хоам бир КПСС Урус-Мартана райкома партийни дешара кабинета заведующе Х. З. Хамидовас. Районе санитарни хьал тоадарах дийцар Ачхой-Мартана районни больница керттерча лоро А. Х. Бекмурзаева.

Ачхой - Мартана районе культпросветучреждененашта деча партийни кулгалах лаьца хоам бир парте обкома пропагандаи агитацеи отдела инструктора А. Ф. Саламахинас.

Цул тIехьагIа дийцар Шаьла районе бахача наха еш йолча политически информаце, Гудермесски районе экономически образовани тоаярца дувзаденна дола а хIаьта иштта художественни фонда партийни организаце художникий - коммунистий балха деш дола кулгал тоадара хьакъехьара а дешаш. Цу дешаех лаьца лоацца хоамаш дир КПСС обкома политически дешара Цен заведующе заместитела Л. Б. Гудантовас, парте обкома пропагандаи агитацеи отдела инструкторaша В. П. Тамбовцеви П. М. Хорошиловеи.

Дешаш дувцача дакъа лаьцар парте райкомий секретараша, парте райкомий пропагандаи агитацеи отделий заведующеша, КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдела болхлоша.

Юххера а дийцача дешаех лаьца рекомендацеш луш къамаьл дир парте обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе П. И. Латышева.

Партийни вахар

ПОЛИТИЧЕСКИ ИНФОРМАЦИ ТОАЮ

Коммунистически парте идейни средствай арсенала юкъе лоархIаме моттиг дIалоац политически агитаце. В. И. Ленина белгалдаьхар паччахьалкхе чIоагIа я наха долла хIама ховш, доллача хIаман хьисап де ховш, шоаш дер сакхетам а болаш деш хуле. Из ленински положени йизза ларде а лувцаш бу болх районни партийни организаце.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизар дездара кийчо яраи из дездарои, шеко йоацаш, доккха новкъостал дир наха юкъе бу болх тоабара, хьахилар политически балха керда формаш.

Мехка чурчен дунен халкъашта юкъерчен дешай хьакъехьа, болхами культурен дегIаккхувлара деккарий хьакъехьа къахьегамхошка хоам бара дукккхача тайпарча формаех пайда эц оаха хIанз. Из болх беш ва дика кийчо яь вола 324 политинформатор. КIоарггел массе оагIорахьарен дика информаци елга вIаштIехьдаьккхад «Советская Россия» яхача, Калинина цIерагIча, «Наурский» комсий совхозий, «Красное знамя» колхоза, кхыча партийни организацеша. Политинформатораштa юкъе ба отделеней, хьайбаш леладеча фермай кулгалхой, совхозий директораш, колхозий председателаш, специалисташ. Цар дика дIаккхетаргболаш дувц вай парте политиках, коллективай балхах, дIахорча декхарех. Цу выступленей эгтара маьхера дар да политически информаци хьалхашка латта декхараш кхоачайдара тIаерзаеш а из пайданегIа хулийташ а бола цар хIара деннарча вахарцара бувзам. ХIара колхоза, совхоза, предприяте партийни организаце оттадаьд кIирагIа цкъазза къахьегамхошта политически информаци яра хьадда дола ди. Цу дийнахь ерригача производственни участкашка тха йиъ секцех цхьанне политинформатораша выступленеш ю.

Къахьегамхой коллективашка политинформатораща ц х ъ а н а массово - политически болх бу тха агитатораша. Цар сихха къахьегамхошта дIайовзийт мехкеп доазоя дехьен хула лоархIаме событеш.

Ленински юбилей хулча шера ерригача идеологически мероприятей керттера чулоацам бар дунен тIа эгтара хьалхарча социалистически революце баьчча вахаргарен гIулакхашкарен хьоккам а ийбеш къахьегамхошта кхетам балар. Сийлахь-йоккха ленински идеяш толар дувцаш чакхъяьхай ленински чтенеши ленински вIаьраскаши.

«Победа», «Советская Россия», «Наурский» яхача совхозий партийни организацеша конкурс яьяр Ленински цIа дикагIа хьан кийчду хьожаш. Отделеней болхлошта хьалхашка лектораша, политинформатораша, агитатораша выступленеш еш йола моттиг хинна дIаэттад хIанз Ленински цIа.

Партийно - политически балха цу формаша а кхычар а новкъостал даьд района къахьегамхой юбилейни шера планови заданеш толаме кхоачашъе оарцагIбахара. Пхе шера паччахьалкхенга дехкад 51514 тонн, е планал 58 процент дукхагIа ялат, планаш кхоачашъяьй дулх кийчдара — 102 процент, комсаш кийчъяра — 103, шура кийчъяра — 124, фуаш кийчдара — 124, тха кийчдара — 110 процент.

Пхе шера хьалхийнаб производства хьалха латтараши башхадика новатораши, шерденнад коммунистически къахьегама ударникий мугIараш. Агронома коммуниста Р. М. Рустамова кулгалдаьча В. И. Ленина цIерагIча колхоза цхьоалагIча комплексни бригада коллективо бIарччача пятилеткагIа шерра шера ерригача ялата культурай лакха хьувкъам кхебаьб. Гурахь дувча кIа хьувкъам укхаза шера юкъера лаьрхIача 30—35 центнер хиннаб.

Дукха ба районе цу тайпара лакха хьоккамаш дола комсаш леладераш, хьайбаш леладераш, кхыбараш.

Кхы а доккхагIа декхараш латт района къехьегамхошта хьалхашка кердача пятилетка хьалхарча шера. Тха берригача идеологически болхлой низаш керттерча даькъе тIадерзадаьд КПСС XXIV-ча съезда Директивай проект кIоарггел массе оагIорахьарен дIайовзийтара, района къахьегамхой хьинар айдара.

Колхозий, совхозий, предприятей коллективаша шоай собранешка социалистически декхараш тIаийцад, хIаьта юртбоахама производстве хьалха латтарий совещане белгалдаьд укх шерара района декхараш. Кхаш леладечеи фермашкарчен болхлоша дош деннад 1971 шера 39 эзар тони ялата, 78 эзар тони комсий, 4 эзар тони дулха, 7841 тони шурий, 696 тони тхан яккха, 3350 эзар фуъ гулде, оттаьча планал совгIа 35 процент ялати 9 процент хьайбай продукции йохка, аьнна.

ЛоархIаме да хIара къахьегамхочо ший цхьанне рубежаш белгалъярал совгIа, ерригача района къахьегамхошта хьалхашка декхараш а иштта довзар. Цу гIулакха КПСС райкомо хIара шоатта дийнахь лоархIамеча гIулакхашта вIашагIбетталуш сайренаш ю парте райкома секретараш, райисполкома, административни органий, райпотребкооперане, быткомбината болхлой гул а луш. ВIашагIкхетар чакхдоаллаш художественни самодеятельноста концерт хул. Цу тайпара вIашагIкхетараш хул хьайбаш леладерий отарашка а. Цига дукха хаттараш ду района кулгалхошка, хIаьта цар дизза жоп а тел къахьегамхошта.

ЛоархIамеча вIашагIккетара сайренашка хIанз керттера тема я КПСС XXIV-ча съезда Директивай проект. Района къахьегамхоша дег тIара къоабалъю дIахорча пхе шера оттаяь парте планаш, шоашкара доагIаш дола дакъа лаца лаьрхIад цар уж кхоачашъеча.

Директиваштa шерра пропаганда ира парте райкомо 30 сагI юкъе а волаш пропагандистски группа яхийтай партийни организацешка. Партийни организацешка собранеш, агитаторий, политинформаторий, лекторий семинараш хиннай. Шерра ювцаши дIайовзийташи латт Директивай проект — нийслагIча пятилеткера советски наьха къахьегама программа.

Съезда сийна яьржача социалистически якье хIанзле а белгалбаьннаб хьалха латтараш. «Красное знамя» яхача колхоза шурийтоварни ферма коллективо февраль бетта 16-ча дийнахье а кхоачашъяьй паччахьалкхенга шура йохкара квартальни план. Из кхоачашъяь бовла боахк «Советская Россия» яхача совхоза, кхыча бозхамий къахьегамхой. 1971 шера социалистически декхараш толаме кхоачашдергхилара бола тешам ба КПСС XXIV-ча съезда кийчоио политически къахьегамен хьинар айдаь хилар.

М. КЕРИМОВ,
КПСС Наурски райкома секретарь.

Коммунистически кхетамца

Ше беча балха общественни лоархIам кIоаргагIа ме кхетабу дукхагIа безам хул сага ший говзал лакхъе, чIоагIагIа къахьега, коммунизм хьалъеш йоаллача обществага шийгара дукхагIа хIама дIаккхачийта. Из дика кхетаду Грозне трамвайни управлене нов. Токарева Надежда Николаевна секретарь йолча парткомо. Укхаза дика вIаштIехьбаьккхаб болхлоштен инженерно - технически болхлоштен коммунистически кхетам балара болх. Мехкен дунен тIен хулаш йола цхьаккха а лоархIаме событи йитац коммунисташа болхлошка бокъонца дIа ца йовзийташ. Иштта хилар 1971—1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планах йола КПСС XXIV-ча съезда Директивай проект араяьча а. 22-ча феврале управлене юкъара а цеховой а партийни собранеш хилар Директиваш ювцаш, парте болча а парте боаприча а берригача болхлоша дакъа а доацаш.

Адамий общество дегIаахара законаш, вешта аьлча марксистско - ленински философи ца ейзача бокъонца кхетаде йиш яц коммунистически общество хьалъяра юкъара закономерносташ, уж кхоачашдара де деза практически гIулакхаш. Цудухьа коммунистий идейни боарам лакхбара чIоагIа къахьег трамвайни управлене коммунисташа.

Укхаза болх беш я управлене начальник П. Т. Саркисьян пропагандист вола группа Управлене производственно - технически отдела вокккхагIвола инженер А. П. Иноземцев хьехаш вола экономически знаней школа, управлене керттера инженер А. Э. Баташев пропагандист вола экономически знаней школа. Цу группашка дешаш ба мугIарера болхлой, инженераш, техникаш, кхыбараш.

ЯлхлагIа шу да нов. Саркисьяна хьеха группа болх беш йола. Укх шера марксистско-ленински философе шоллагIа дакъа — исторически материализм Iомаеш ба цу группе дешаш бараш. ХIаьта уж ба управлене инженерно - технически болхлой — верригa а 12 саг.

Социалистически производствана хьалхле лелайра йоккха опыт йолаш вола П. Т. Саркисьян лаьрхIа а дика а кийчлу хIара занятена. «Марксистско - ленински философи» яхача учебникаx кхоачам бац пропагандиста. Цо шерра пайда эц Маркса, Энгельса, Ленина произведенеех, «Большевик» «Партийни вахар». «Философе дешаш» яхача журналех, парте съездийн ЦК Пленумийн материалех, газеташ тIарча статьех.

ХIара заняти программагIа майоагIара план оттайий кийчъю, заняте тема вай тахананарча вахарца ювзаш, марксистско - ленински хьехам нийса а практике бизза кхоачашхулаш а дукха хилара масалаш доаладеш хьех.

Павел Татиносовича боккха пайда эц ший занятеш тIа гойтара пособеехи технически средствaехи. Масала. «Социальни революци яхача заняте пропагандиста гайтаo цу темах йола философе альбома тIара материалаш, Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котйоаккхаш 1917 шера хинна герзацара восстани гойташ йола диафильм хьехкар.

Дунен социалистически система хьахиларах, колониальни низIоткъама кIалхара мехкаша доахаш тахан Азе, Африке, Латински Америке шерлуш латтача халкъаш-мукъадахара болама коталонех масалаш а доаладеш, дика дIабовзийтар вайнга социалистически революци котъялара мел лоархIаме да дунен халкъашта юкъерча революционни гIулакхашта.

ХIара темана лаьрхха кийчлу деша багIараш: лекцеш ешача хана конспекташ, темах доагIаш дола литература деш. Иштта тема кIоаргга Iома а йийя, семинарски заняте беседаш е кийчлу уж. Массане дика дакъа лоац беседаш еча.

Дешара саг тIа ца воагIаш моттийтара деша ухаши хIама хиннадац хIанзалца группе. Белгалбаьнна дика дешаш ба группа староста управлене производственно - технически отдела инженер В. М. Рудакова, энергослужба начальник П. Т. Гриченко, № 2 йолча депо начальник В. И. Лазаренко, кхыбараш.

Нов. Саркисьяна группа пропагандисташта ший тайпара йола практически школа а хинна дIаэттай. Дукхача шерашка политически дешар хьехаш хьавоагIача нов. Саркисьяна йаьхий опыт Iомаю цар.

Советски наха коммунистически кхетам луш нов. Саркисьяна бу беркате болх дукккхаза белгалбаьккхаб КПСС обкомои Ленински райкомои Сийлен грамоташ а телаш.

Иштта дика болх беш я А. П. Иноземцевеи А. Э. Батащеваи хьеха школаш а.

Парткоме хан-ханнахьа дувц политически дешар хьехара дешаш, из хьехилга тоадара де дезараш белгалдоах.

Дукха къахьег партийни организаце управлене коллективана юкъе бу политически болх тоабара а. Ийс бIаь гаргга саг юкъе воагIа управлене ерригa коллектив чулоацаргйолаш вIаштIехьбаьккхаб из болх: ерригача службашкен участкашкен болх беш ба политически дика кийчбенна агитатораши политинформатораши. Цар атта кхетаберйболча меттаца дIабовзийт дунен тIа, вай мехка, республике хулача лоархIамерча событей чулоацам, цу событеша вахара еш йола влияни. Производственни темаех лаьца беседаш ю.

Болхлошта коммунистически кхетам балара болх къаьстта дика бу движене служба экономиста А. Ф. Козловас, энергослужба керттерча инженера Г. М. Горюнова, кхычар.

Грозненски трамвайни управлене пропагандисташа, агитатораша, политинформатораща хIанз беш бола болх болхлошта парте XXIV съезда Директивай проект кIоаргга дIайовзийтара, управлене коллектив съезда сийна тIаийца декхараш кхоачашдара оарцагIъяккхара тIаберзабаь ба.

Ч. ЮСУПОВ.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI, 11 март, 1971 шу.

Горьковски автозавода реконструкци еш я. Хьалъеш латт керда цехаш, корпусаш. Горьке а Союза кхыча городашка а йохкаш я заводаш - спутникаш. 160 эзар квадратни метр — изал моттиг дIалоацаш я завода лалла хьалъеш латта керда механосборочни цех.

Из хьалъеча керда эксперимент юкъейоалаяьй — тхов конвейрни вIашагI а хетте йоккхий блокаш тIайохкаш булл. Металлоконструкце блокаш кондукторийи кхыча устройствайн новкъосталца льатта йоллаше вIашагIйохк, цул тIехьагIа 40 тоннага кхоачаш дозали 12 — 24 метр дIоахали шорали дола уж кранаца хьалтIа а яьхе IотIайохк. Блокаш вIашагIъехкаш цаI йола технологически лини хиларо торо лурьи производственни мощносташ дикка сихагIа болх бе йолаяийта, гIишлош хьалъеча къахьегама овсарле лакхъе, монтажни балхаш тоаде а царга дIадодар лохде а.

Керда метод кийчъеча дакъа лаьцар «Волгостальконструкция» тресто а «Промстальконструкция» проектни институто а. Горьковчанашта доккха новкъостал ду Черновеца, Челябинска, Златоуста предприятеша. Цар кхухьийт экспериментальни гIишло хьалъеча эшаш йола металлоконструкци.

СУРТА ТIА: укхаза чакхйоаккхаш я керда эксперимент.

В. Войтенко сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьарча фирмай заказегIа

Минскера машиннаькъа тIарча итт платформа тIа а етта Турке яхьийтай дIоахалашха метолла хьоккх ши станок. Уж цу мехкарча, Советски Союзо технически новкъостал а деш городе Искендероне хьалбеш латтача боккхачна гIирса — металлургически комбината лаьрхIа я.

Станокаш кийчъяьй Минскерча Октябрьски революце цIерагIча заводе.

30-гIа шераш доладенначa юкъе а шуша Iоакъах яь хIаман, цIагIа лелаю цхьайола хIаман, цIилеторгаш яра кхахьийтацар Белорусе доазал дехьарча рынке. Республика доазал дехьа йохка кхухьийтача хIамаех промышленни продукцена кхоачам хинна дакъа деррига а 0,6 процент яра дацар.

ХIанз Белоруссера арахьарча рынке ухача продукце кхаь дакъах ши дакъа — машиностроене изделеш. Доазол дехьарча фирмай заказаш кхоачашдеш я республикера кхо бIаь совгIа заводи фабрикеи. Цар продукци йохка кхухьийт еткъа совгIа паччахьалкхене, цу даькъе Англе, Франце, Итале, Бельге, Голланде, Финлянде, Канаде.

Доазол дехьарча импортераша эггара чIоагIагIа хоатташ я «МТЗ-50», «МТЗ-52» яхача маркегIа йола трактораши хIаьта иштта «МАЗ» маркагIа йола автомашинаши (цар экспорт укх тIехьарча итт шера 2,7-зза совгIа дукхагIа хиннай), компьютераш, электротехнически радиотехнически приборащ, наькъаш дехкачa балхаш дуи юртбоахамеи машинаш.

Александр ПРИХОДЬКО,
АПН корреспондент.

ДОМНЕРА ТУРБИНА

ХIаранена ховш да домнас чон доахилга. ХIаьта а, цун торонаш, мукъагIа, цунца кхоачалуш хиннаяц. Череповецки металлургически завода кхоалагIча домне электростанци болх беш йола хIанз ши шу даьннад. Цо йоаккха энерги завода ТЭЦ-о йоаккхачул шозза-шоззеи ахаззеи а Центральни энергосистемера йоагIачул диазза а дарегIа я.

Из дарегIа хилара маIан малагIа да аьлча, из да, газови утилизационни турбина дIаккхувсача доагораца болх беш хилар. ХьалхагIа доменни пийшкий колошникови газа тIех йолча давленех пайда эцацар. ХIанз цо болх бе йолайолийт завода ерригача йиъ доменни пийшко чон доаккхаш йоагр миссел хIана яц аьнна йола электроэнерги йоахача турбогенератора лопасташ.

Шин шера яьккхай 95 миллион киловатт-сахьат совгIа электроэнерги, хIаьта цо 600 эзар сома пайда баьб завода.

Укх шера болх бе йолайолийтаргья йиълагIча домнера-гигинтера 12 эзар киловатт низ болаш йола цу тайпара цхьаькха а турбина.

Иван БЫЛИК.
[АПН].

Мехкдаьттен Iалама гази йоахилга дегIаккхувлара лакха темпаш мехка IалашЪяра укх тIехьарча ткъаь итт шера бурош деттара шера объем тIемал хьалхарча боарамал 6-зза алсамъяккха йийзай, цу тIа а бурош детта дийзад кердача йоккхийча мехкдаьттен гази йоаллача районашка.

Цу хьакъехьа кIезига сийне яц Ерригсоюзни буровой техника Iилма - тохкама института (ВНИИБТ) коллектива. Институто вIаштIехьъяьккха бурош деттара турбинни метод боккхача лоархIаме хиннай малхбоалехьарча районашка мехка шоллагIа йола мехкдаьтта база хьаьра. ХIанз дIаккхаьча бола мехкдаьттен гази яхара боарам керттерча даькъе турбинни бурув деттаро кийчбаьи Iалашбаьи ба.

Института балхаш юкъеккхахьарах хулча юкъарча экономически эффектах шера керте итташ миллионаш сомаш хул. Алхха укх тIехьарча пхе шера изобретенейн гучадаьхарийи 222 заявка яьй ВНИИБТ-а, хIаьта царех хIанзлехьа 72 авторски тешал дIа а ийцад. Цу юкъагIа института енай СССР халкъа боахама карагIдийннарий Выставка 260 дошо, дото, борза медаль.

СУРТА ТIА: искусственни алмазашца кийчдаьча кердача конструкцегIа долча алмазни осташка лабораторе хьежаш боахк ВНИИБТ-а директор вола технически Iилмай доктор Асан Абдулаевич Асан-Нури (юкъеравар), Iилман балха вола директора заместитель Поликарп Автомонович Палий (аьрдехьарвар), алмазни буровой инструмента лабораторе кулгалхо, технически Iилмай кандидат Григорий Сергеевич Геварков. Малхбузен СибарегIарча мехкдаьтта доаллача моттигашка скважинаш йоахача бурош детта лаьрхIа да уж осташ.

С. ПРЕОБРАЖЕНСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

САНИТАРНИ ТОННЕЛЬ

Таллинцашта бIаргагуш боацаш, 20—25 метр кIоарга лаьтта кIал, хьалбеш латт эстонски столицана Iалаьмате лоархIаме бола гIирс...

Вальнери Айн Айтсами керте латтача Таллински политехнически института сантехника лабораторе коллективо дукххача шерашка Iомаьй Таллински бухта цIенъяра проблема. Укхаза хьаккхьча опытни даннеши теоретически лоархIамаши «Э с т о н п р о е к т» яхача институто оттаьча город цIенъяра бIарччача система проектана ларде дийшад.

Форда йистаца хьалдаь гIирсаш сов кхьтаи улицаш готтига хьувзаши хиларо йиш хилийтац массазарча гуччахьарча способагIа болх бе. 5,2 километр дIаьхеи 3,7 метр шереи тоннель яккха дийзар. Цо городера араьха деррига хиш хьагул а даь, цIендечахьа дIахьожадергда уж. Хий цIенду гIирсаши хьаувза станции Пальяссаар яхача яьссача ах гIайрен тIа хургья, хIаьта цигара гаьнна форда юкъе дIачуюлларгья хвостовой коллектор.

Хийцца дIадоладеннад тоннел йоаккхаш ду балхаш. ХIанзле кхо километр гаргга яьккха а бетонни гIозараща къайла а яьннай тоннель. Денна а бийсанна а йоаккхаш латт тоннель, хIаьта болхлой хIара сменагIа 1,5—2 метр йаьхлу лаьтта кIалхара улица.

Эстоне Iилмахошеи проектировщикашеи кийчъяь ужжамо йола хий цIенду системаш хьалъеш латт курортни городе Пярнуи Кохтла-Ярвеи, сланцеви бассейна центре.

Вольдемар ТОМБУ.

ТIехьабусараш хила йиш яц

Беррига низ—тIаийца декхараш кхоачашдара

КПСС XXIV-ча съезда сийленца пакъабахара- шерра социалистически яхь йоаржаяьча республика промышленноста болхлоша денгара денга лакхъю къахьегама темпаш, тIагIертта къовсам лоаттабу съезда сийна тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара. Социалистически яхье хьалха латт В. И. Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене мехкдаьттахой, мехкдаьттен гази яккхара хьалхарча шин бетта план тIехкхоачашъяьй цар. 1970 шера хьалхарча шин бетта даьккхачул 7 процент дукхагIа мехкдаьтта даьккхад цар укх шера цу юкъа, хIаьта газ — 11 процент дукхагIа.

Съезда сийна тIаийцача социалистически декхарий чотах планал совгIа эггара дукхагIа мехкдаьтта даьккхад Октябрьски революце орден лелаеча «Старогрознефть» мехкдаьттен гази йоаккхача управлене коллективо, иштта планал совгIа мехкдаьтта даьккхад «Октябрьнефть», «Сунжанефть» мехкдаьттен гази йоаккхача управленей коллективаша, кхычар.

Съезда хьалхарча къахьегама вахте латташ я мехкдаьтта чакхдоахача заводий, Грозненски химически комбината, производственно-товарни контора, «Красный молот», «Электроприбор» заводий, электромеханически завода коллективаш, «Грозэнерго» управлене энергетикаш, Шалински аьшкбетона изделейи конструкцейи завода, швейно - производственни объединене, кхы дукхача предприятей коллективаш.

Кердача пятилетка хьалхарча шера хьинаре къа а хьегаш паччахьалкхен план тIехкхоачашъю соахк тIехьаюсац хиннача Назрановски трикотажни фабрика, МалгIабикерча кирпишкаш еча завода Сунженски консервни завода, кхыча предприятей коллективаша.

Хьалха латтача коллективана дика къахьегама толамаш дахарах республика промышленносто продукцена реализаци яра шин бетта план тIехкхоачашъяьй. Планал совгIа ара а хийца реализаци яь тайп-тайпара промышленни изделеш 1375 эзар сом маьха я, цу даькъе духхьал феврале планал совгIа реализаци яь изделеш 1060 эзар сом мах болаш я.

ДIадахача шера хьалхарча шин бетта хийцачул 10,1 процент дукхагIа я укх шера цу юкъа республике арахийца промышленни продукци, хIаьта реализаци яьча продукце боарам 8,2 процент дегIабеннаб. ТIакхийтта продукци ерриrа хIана яц аьнна къахьегама овсарле лакхъяра чотах тIакхийттай. 1970 шера хьалхарча шин бетта хиннaчул 9,2 процент лакхъеннай из укх шера цу юкъа.

Социалистически яхье хьалха латтарий опыто хьахьокх производства темпаш цахаддаш лакхъяра, арахеца продукци дукхагIа хилийтара мел эша торонаш хилар. Хала хете а массанахьа цу торонех боагIача тайпара пайда эцац. Цунна тешал ду кердача пятилетка хьалхарча шин бетта итогех тIехьаюсачарна юкъе 30 промышленни предприяти хиларо, цар ДаьхеннадIа ца луш йиса продукци 2,2 миллион сома маьха я.

Цу предприятей коллективаша, кхы мел йолча коллективаша санна, тIаийцад 1971 шера дола социалистически д е к х а р а ш, къаьстта бехктокхаме да партийни съезда сийна хьалхарча квартале тIаийца декхараш. Цу предприятей кулгалхоша, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша яхье яьннача коллективана тIаийца декхараш кхоачашдара мел эша хьалаш Iалашдац, паччахьалкхен план кхоачашъелга Iалашдергдолча мероприятешта теркам тIабахийтабац.

Хова махиллара- арахеца продукци дукхагIа хилийтара керттера никъ ба къахьегама овсарле лакхъяр. Укх шера январеи февралеи 40 предприяте кхоачашъяь яц къахьегама овсарле лакхъяра задани.

Промышленносте цхьайола халонаш нийслу материально технически Iалашо яра гIулакх эсала леларца дувзаденна. Предприятей, объединеней, министерствай, ведомствай кулгалхой декхар да хила тарлуш йола халонаш малагIаш я а хайна, уж дIаяхара де дезар сихха дар, къахьегамхой оарцагIбаха беза чурча резерваех бизза пайда эцара.

Предприятейи организацейи коллективашка паччахьалкхен планаш кхоачашъейтара бола парте горкомийи райкомийи бехктокхам лакхбе беза. Уж я предприятешкара хьалаш кIоаргагIа довза дезараш, плани декхараши миштa кхоачашду хьожаш тIахьожам лоаттабе безараш.

Квартала тIеххьара бутт ба март, съезда сийна яьржача яхье эггара бехктокхамегIа йола ха я ер. Съезд хьаелла укх юхейисача хана хIара дийнахь лакха къахьегама толамаш дахара, ударни къахьега деза ерригача предприятей коллективаша. Хьинар кхоца деш къахьега деза массанахьа а, тIадиса декхараш тIера дIадаха деза, планагIа лаьрхIача тайпара лакхъе еза къахьегама овсарле.

ХIара коллектива, болхлочун сийлен декхар да съезда сийна тIаийца социалистически декхараш дизза кхоачашдар, нийслагIча пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъеча дизза дакъа лацар.

1971 шера хьалхарча шин бетта продукцена реализаци яра план кхоачаш ца яь предприятеш

Предприятеш	Директор	Парторганизаце секретарь	План кхоачашъяр процентаца
«Малгобекнефть» НГДУ	С. А. Плиев	П. А. Бусев	98
Вознесенски газ чакхйоаха завод	Л. Н. Ширшов	А. А. Балаев	97
Грозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод	Б. П. Филатов	Н. Н. Кудрявцев	99,3
Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод	В. З. Мельниченко	В. С. Кравцов	94
Ацетонови завод	И. М. Зарицкий	О. А. Белобродский	86
Автогенно-карбидни завод	Д. И. Лавров	К. А. Оганесов	86
«Пищемаш» завод	М. А. Керимов	С. А. Саркисов	49
«Старопромысловски кирпишкаш ю завод	И. А. Куркиев	О. Пальчикова	92
«Чечингеельстрой» треста ЖБК завод	Н. К. Лемешко	О. И. Руднева	90
«Чечингушводстрой» гIишлошъеча управлене ремонтно - механически мастерски	В. М. Лысенко	В. И. Шевцов	94
«Грозпромстройремонт» яха ремонтно-монтажни предприяти	А. А. Ширяев	П. П. Абрамов	60
Литейно-механически завод	В. С. Кузнецов	А. К. Новикова	84
«Металлист» завод	А. И. Кондратенко	А. Г. Провкин	94
Кога гIирс бу фабрика	В. К. Полянский	П. И. Рытов	95
«Художник» фабрика	Б. А. Мирзоев	Т. М. Рекец	71
№ 15 йола маслозавод	Е. М. Турицин	К. А. Стрижова	96
Кондитерски фабрика	С. М. Кудряшов	О. И. Сологуб	74
Макаронни фабрика	Н. В. Глоба	Д. В. Драйко	90
Самашкински консервни завод	В. К. Перекатий	Н. А. Астреддинова	97
Винно-коньячни комбинат	Н. И. Аракчеева	В. Т. Мировян	97
Шалински райпищекомбинат	С. Х. Хасиев	Е. Шабазгириева	80
«Сельхозтехника» объединени	И. А. Аванесов	—	98
Назрановски мельзавод	М. Ю. Белхароев	Х. К. Майсигов	96
Ермоловски леспромхоз	А. Я. Марзиев	Д. С. Ильзаев	89
Шалински лесхоз	Г. С. Бибулатов	—	85
Ачхой-Мартановски лесхоз	Ю. Ю. Мизиев	Л. Хумашев	74
Назрановски райпромкомбинат	М. Х. Латыров	М. Б. Угурчиев	81
Ножай-Юртовски райпромкомбинат	А. А. Магомедхаджиев	—	70
Ачхой-Мартановски райпромкомбинат	Б. Б. Цечоев	С. С. Дубаев	94
Новосельски промпункт	Ш. М. Илизаров	—	58

ПАРТЕ ПЛАНАШ — ХАЛКЪА ПЛАНАШ

КПСС XXIV съезда Директивай проект ювц

МЕХКДАЬТТА ЧАКХДОАХАРИЙ СИЙЛЕН ДЕКХАР

ДIАДАХА юбилейни 1970 шу шоай дега ма хеттара накъадаькхар берригача советски наха. Вай мехка коммунизма материально - технически база хьаеча шоашкара доаггIа дакъа лаьцар Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоша а.

Реализаци еш йола продукци хьаяра план ханал хьалха — 25 декабре кхоачашъяьй республика промышленносто, планал совгIа реализаци яьй 27 млн. сома маьха продукцена. Уж толамаш доадахача дикка доккха дакъа лаьцар «Грознефтехимзаводы» объединене мехкдаьтта чакхдоахарийи мехкдаьтта химикийи коллективаша.

Еррига продукци хьаяра план объединени бIаргча хьанийцача ханал хьалха — 1970 шера 20 декабре 101,2 процент кхоачашъяьй, хIаьта продукцена реализаци яра план — 103,1 процент.

ДIадахача шера объединене предприятешка чIоаггIа уйла тIаахийтар хьаеча продукце дикал дIахо тоаяреи бедалах пайда дикагIа эцареи дешашта. Масала, тIеххьарча кхаь шера мехкдаьтта сийрда продукташ дукхагIа хьакъоастаяра план объединени бIарча хьанийцача 0,4 процент тIеххкоачашъяьй. Мехкдаьтта чакхдахара план тIеххкоачашъяро, бедала крекингировани яро, лоархIамегIа йола мехкдаьтта продукташ бедалах дукхагIа хьакъестаяро йиш хилийтай халкъа боахама эггара чIоагIагIа эшаш йола мехкдаьтта продукташ планал совгIа йоахилга Iалашде. Масала, массе тайпара автобензинаш арахецара план 103,3 процент кхоачашъяьй. Дикка тIеххоачашъяьй доаго фатаген, дизельни доагор, парафинаш, мехкдаьтта химически синтеза продукташ хьаяра план.

Кходаьлд боарам болаш дIаухийта доагор. Iы, электроэнерги, планагIа йоагIачул кIезигагIа йоаю бедали мехкдаьтта продукташи.

Хоза а хеташ белгалдаккха догдоагIа, объединене ерригача предприятеша продукцена реализаци яра план толаме кхоачашъяь хилар. Пайда бара планаш а иштта кхоачашъяьй объединене ерригача предприятеша. Объединени бIарча хьанийцача 1970 шера планал совгIа баь пайда 6 миллион сом хилар. Рентабельноста план а иштта кхоачашъяьй ерригача предприятеша. Пхе шера продукцена реализаци яра план ханал хьалха. Къахьегама овсарле 52,2 процент лакхъяьй, планагIа лаьрхIа хиннача 41 процента меттел.

ДIадахача пхе шера хьал а яь болх бе йолаялийтай дукхха керда производстваш, цехаш, установкаш. Масала, 1966 шера А. Шерипова цIерагIча Грозненски нефтемаслозаводе планагIа лаьрххIача ханашка хьал а яь эксплуатаце дIаелар атмосферно-вакуумни установка, хIаьта хIанз массехк мероприяти чакхъяккхар бахьан долаш цун проектни низ 39,1 процент алсамбаькхаб. 1967 шера цу заводе болх бе йолалийтай каталитически риформинга установка. Цхьа бутт мара ха эшанзар из караерзае.

Цу дерригача хIамаша йиш хилийтай лакхаоктанови автомобильни бензинаш 1965 шерацца нийсдича, дIаухийташ йола безача маьха компоненташ кIезиг а еш, 2,9-зза дукхагIа хьаде.

Реактивни ацетон доаккха установка болх бе йолаялийтай химкомбинате 1967 шера январе. Цу шера ноябрь бетта эксплуатаце дIаелар теломеризаце опытно-промышленни установка. Цу тайппара, Советски Союзе эггара хьалха Грозненски химкомбинате юкъе йоалаяьй атом маьршача гIулакхашта маьхера мехкдаьтта химически продукташ яхара.

ДIадахача пхе шера доккхий балхаш чакхдаьхад болх беш йолча производства низ алсамбаккхара, лоархIамегIа йола мехкдаьтта продукташ бедалах дукхагIа хьакъестаяран цар дикал тоаяран реконструкци яра. Масала, Грозненски нефтемаслозаводе пхьаь цаI технологически установка яц реконструкци ца еш.

В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе дикка балхаш лаьд №№ 15, 8 йолча установкашта реконструкци яран цигара къаенна оборудовани хувцаран, хIаьта цо йиш хилийтар цар мощносташ 1965 шерарчул 70 процент алсамъяха.

Укх тIеххьарча шерашка Грозненски химкомбинате боккха болх чакхбаьккхаб фенол, ацетон, спирт, полиэтилен доахача цхьайолча узлашта реконструкци яра. Пхе шера дукхагIа арахеци долладаьд фенол — 31,6 процент, полиэтилен — 55,9 процент, синтезспирт — 22 процент.

Пхе шера пайда ийцаб 106,7 млн. сома капитальни вложенеех, царех производственни гIулакхашта лаьрхIа объекташ хьалъярга дIадахийтад 97,0 млн. сом.

1966 — 1970 шерашка болх бе йолаялийтай 80,0 млн. сома маьха керттера фондаш, царех производственни гIулакхашта лаьрхIача объекташка — 71,9 млн. сома маьха яраш. Хьалдаь а даьнна эксплуатаце дIаденна цIенош 38 эзар квадратни метр чуIе моттиг йолаш да.

Ремонтно - механически служба́й къахьегам вIаштIехьбаккхара гIулакх дIахо эргадоахаш тоадара болх дIахо а бергба овха.

Укх шера йистеяккха езаш да тхо ремонтни балхашта заводашта чухьара централизации специализации, заводашта юкъера централизаци яра кийчо е еза. Градирешта капитальни ремонт ю, теплоизоляционни балхаш ду, зданештеи гIирсаштеи ремонт яра.

Пхе шера лоархIаме балхаш чакхдаьхад керда техникен - прогрессивни технологии юкъеккхьара, продукце керда тайпаш хьадара, хьаеча мехкдаьтта химически продуктай дикал тоаяра, производственни процессашта механизации автоматизации яра даькъе.

Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе Союзе эггара хьалха хьае а йоалаяь каталитически крекинга установке техкай лакхаоктанови бензин, 10 процент дукхагIа даккха йиш хулийташ йола керда катализатор.

В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе болх бе йолаялийтай картона кIопилагашка парафин чуюттен дIакъувлеи автоматически линии. ДIайолаяьй электрически поля тIа мехкдаьтта продукташ цIенъяра процесс. Болх бе йолаялийтай объединене производственно - товарни конторера мехкдаьтта продукташ вIашагIъяю автоматически станци.

Уж а кхыдола а балхаш объединене предприятей коллективаша кхоачашдаьд ГрозНИИ, Гипрогрознефта, кхыча организацей болхлошца айхха цхьана къа а хьегаш.

Технически прогресса гIулакха юкъе доккха дакъа лаьцад тха производства новатораша, рационализатораша, изобретателаша. Пхе шера юкъейнхьай 8,7 млн. сома экономически эффект енна йола 17546 рационализаторски предложении 95 изобретении.

Уж толамаш доахача боккхача лоархIаме хиннай доалдара керда методаш. Объединене еррига промышленни предприятеш 1968 шера 1 апреле денз планированеи экономически стимулированеи кердача порядка тIа яьхай. Пятилетка шерашка толаме къовсам лоаттабаьб хIамай кхомбари хьурматдара духьа, хIаьта из бахьан долаш планагIа баь пайда 14,0 млн. сом совгIа хилар. Дикка кхоаьй материальни, энергетически, къахьегама ресурсаш. 1970 шера 1 январе денз объединене промышленна предприятешка шерра юкъекхухьаш я щекински эксперимент. Щекинций опыт 1972 шера кхаччалца чакхйоахаргйолаш я тха предприятешка, хIаьта цу юкъа по Iалашде деза 1969 шераца нийсбича продукцена реализаци яра боарам 11 процент лакхбелга, къахьегама овсарле 17,5 процент айелга, юкъера алапи 12 процент лакхделга. Эксперимент чакхйоаккхача кхаь шера мукъавалийта лаьрхIад 1263 саг.

1970 шерре а мукъавалийтав 540 саг, къахьегама овсарле 9,2 процент лакхъяьй, юкъера алапи 5,8 процент тIаккхийтад.

ДIадахача пхе шера партийни, профсоюзни, боахама организацеша боккха организаторски болх чакхбаьккхаб шоай коллективаш производственни программаш кхоачашъе оарцагIъяхаран мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста коллективашта юкъе лелаеча социалистически яхье царга дакъа лацийтаран.

Даьха толамаш бахьан долаш СССР Министрий Советеи ВЦСПС-еи Байракхаш еннай: Грозненски химически комбината—10-зза, А. Шерипова цIерагIча Грозненски нефтемаслозавода—5-зза, и. кх. дI.

ДIадахача пхе шера чIоагIа уйла тIаахийтай болхлойи ИТР-ций квалификации лакхъяра, къахьегама толашагIа йола методаш царна Iомаяра, болхлой керда кадраш кийчъяра.

Пхе шера объединене дешара курса комбинате дийша ваьннав 4725 саг, цу даькъе квалификаци лакхъяьй 4077 болхлочо, кердача болхлоех 650 саг кийчваьв. Алхха 1969 — 1970 шерашка объединене предприятешка болх беш хиннай 1083 саг Iомаваь йола къахьегама толашагIа йолча методий 54 школа.

Пхе шера объединене предприятешкарча 545 инженерно - технически болхлочув квалификаци лакхъе лаьрхIадар, хIаьта из лакхъяьй 877 кулгалдечей инженерно - технически болхоша.

ДIаяхача пятилетка шерашка объединене предприятей коллективаша чIоаггIа уйла тIаахийтай гучахьарча водоемашка чууха промышленни бIеха хиш кIезигдара, царцара зенне хIамаш дIаяхара. Хийн фои бIех ца дайтара тIаерзаяь 200 совгIа мероприяти чакхъяьккхай. Алхха дIадахача цхьан шера цу гIулакхашка дIадахийтад 2 млн. сом совгIа ахча. Арауха бIеха хиш цIенду гIирсаш предприятешка хьалдаьчул тIехьагIа царцара зенне хIамаш 1966 шерашца нийсдича кIезигъеннай нефтемаслозаводе 3—4-зза, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе—2-зза, Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе — 20 процент. ДIахо йодача хана уж балхаш кхы а дукхагIа чакхлаха лерхI. хIаьта цу гIулакха хьахийца шортта ахча а да.

Пятилетка шерашка хьалкхийнай башха дика кадраш. Производства дикагIа бола новатораш ба: Грозненски мехкдаьтта чакхдоаха завода боккхагIбола операторш Л. А. Ахмадов, П. В. Криволапов, Э. Г. Лорсанов, оператор М. С. Невежин, Грозненски химкомбината воккхагIвола аппаратчик И. Г. Андросов, ремонтно-технически цеха слесарий бригадир В. Ф. Дементьев дукха кхыбараш.

1971 — 1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планах йолча КПСС XXIV-ча съезда Директивай проекта тIа продукци дукхагIа арахеца лаьрхIад мехкдаьтта чакхдоахача промышленносте 1,5-ззеи мехкдаьтта химически промышленносте 1,7-ззеи. Цу доакъошка къахьегама овсарле 1,5-зза лакхъяла езаш я. Иштта декхар оттадаьд мехкдаьтта продуктай дикал лакхъяра, кертерча даькъе сера кIезигагIа довллаш дола дизельни доагор, лакхаактанови бензинаш, пайданагIа дола машиндаьтташ хьаделга Iалашде.

Директиваш тIа белгалдаь хьоакхамаш кхоачашдара юкъе кердача пятилетке дикка доккха дакъа лоацаргда «Грознефтехимзаводы» объединене предприятеша а.

Кердача пятилетке дукхагIа чакхдаха лерхI мехкдаьтта. 1975 шера 12,5 процент лакхлургба из чакхдахара боарам процессашта интенсификаци. В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводеи А. Шерипова цIерагIча Грозненски нефтемаслозаводеи болх беш йолча установкашта реконструкци яра чотах.

Кердача пятилетке дегIайоалаеи эргайоахаш тоаеи лерхI мехкдаьтта химически мехкдаьтта чакхдоахеи промышленность.

Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводий балха технико-экономически хьоккхамаш дикка тоадара Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача промышленноста овлангара денз реконструкци яра мероприятеш кийчъяьй объединене ГрозНИИ, Гипрогрознефто. Мехкдаьтта чакхдоахача заводашта реконструкци яра генеральни план практически чакхъяккхара хьалъе йолаяьй шера миллионаш гочнаш мехкдаьтта цкъара чакхдоаха низ бола хIанзара установка. 1971 шера болх бе йолалургья из.

Лакхаактанови бензинаш дукхагIа хьадар духьа 1974 шера Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе каталитически риформинга установка, 1975 шера В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе балха овсарле лакха йола каталитически крекинга установка хьалъе, А. Шерипова цIерагIча нефтемаслозаводе болх беш йолча каталитически риформинга низ 1972 шера алсамбаккха лерхI. Цу мероприятеша йиш хулийтаргья лакхаактанови бензинаш 2,8-зза дукхагIа хьаде. Кхычарна юкъе лакхаактанови бензинаша лоаца дакъа 1970 шера 24 процент мара ца хиннача метта 1975 шера 57 процент хургда.

1972 шера нефтемаслозаводе хьалъергья карбамидни депарафинизаце установка. Из караерзаяро чIоаггIа тоаергья дизельни доагорий дикал, шеръергья арахецача парафиний ассортимент, йиш хулийтаргья сера кIезига увш, къаьстта Iай а арктически хьалашка а пайда эца лаьрхIа дизельни доагора сорташ, мехкдаьтта химически синтезаи белково - витаминни концентраташ хьаярач дика йола парафинаш арахеца.

1971 шера цу заводе хьалъергья парафинаши даьтташи хьадергдола депарафинизаце обезмасливанеи комбинировании установка 1 блок. цо йиш хулийтаргья парафин дукхагIа арахеца. Пхе шера 2,7-зза хьаергья парафин.

Хьалъергья даьтташ фурфурально цIендуи хица цIендуи вакуумни трубчатка установка а юкъе йолаш, дикагIадола даьтташ хьадеча установкай комплекс. Пхе шера 26 процент дукхагIа хьадергда даьтташ.

1973 шера реконструкци е лаьрхIад ерригача катализаторни фабрикашта, хIаьта цо йиш хулийтаргья нагахьа ца нийслу лаьтташ увш йола цеолит йоалла катализатор хийцна арахецарга довла.

Пхе шера Iалаьмате дукха балхаш дергда болх беш йолча производствашта реконструкции модернизации яра, производственни процессашта механизации автоматизации яра.

Методаш эргайоахаш тоаяра чотах производства эффективность лакхъяр духьа экономико-математически методехи вычислительни техника средствеехи шерра пайда эцара ларда тIа 1971 шера Грозненски кустовой вычислительни центр вIашагIйолларгья «Урал 14-Д» яхача электронно - вычислительни машина ларда тIа.

Шерэ дIадоладерга чуIе цIеноши культурно - бытовой гIирсаши хьалдара балхаш. Укх пхе шера хьалланза даргдац 80 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош, 600 моттиг йола детсадаш, кхы тайпа культурно - бытовой объекташ.

Шеко яц, нислагIча пятилетке «Грознефтехим» мехкдаьтта чакхдоахараштеи мехкдаьтта химикаштеи хьалхашке латта доккхий декхараш толаме кхоачашдергхилар.

Г. ЦАЛЬЧИКОВ,
«Грознефтехимзаводы» объединене начальник, технически Iилмай кандидат.

«Красный молот» завода № 5 йолча цехе дукха дика гIулакхаш карагIдуаларца вовзаши сийдеши ва Мусхаджиев Iимран. Ер дийттагIа шу да электросварщик волаш во цу цехе хьинаре къахьега. Цул хьалхагIа а кхычахьа болх баь опыт йолаш вар из. Ховш ма дий мехкдаьттахоштa лаьрхIа кийчъеш йола аппаратураш, кхыйола продукци цхьаккха а сакхат доацаш хила езалга. Нагахь санна зIамига а брак нийслойя боккха хьовзам хургба. ТIаккха цох наха хулаш йола холо йоацаш паччахьалкхенна дикка зе а хургда. Цудухьа йоккха опыти лакха говзали яраш мара лоархIабац цу бехктокхамерча балхах. Цхьабакъда ше цига болх беш йоаккхача хана шийгара гIалат ца доалийташ, моллагIа а шийна тIадилла гIулакх цIенеи ханнахьеи кхоачашдеш, хьинар ца кходеш къахьегаш хьавоагIа ков. Мусхаджиев. Цудухьа даим лакха овсарле йолаш хул цун къахьегам.

Шийн аIаьхий опыт дог раьза долаш кхычарна дIалу Iимрана. Цунна дола тешал да цо шийн говзалла шин саг Iомавар. ХIанз цун лалла хьинаре къахьегаш ба уж. ЦIаккха висавац из шийна йилла задани тIеххкоачаш ца еш. Сменни нормаш 160 процентал кIезигагIа цо кхоачаш ца еш хиларо гешаву цунах. Дукхача хана денз низ хьинар ца кходеш лакха овсарле йолаш къахьегаш хьавоагIача дукха дукха «Сийлен грамоташ тайнай, баркалаш кхайкадаьд. ХIаьта шийна еннача Ленински Юбилейни медалал дезагIа совгIат цхьаккха а хургдац цун. КПСС XXIV съезда сийна къахьегама ше кховергва аьнна дехна дош дизза кхоачашдеш ва Мусхаджиев Iимран.

И. Плиева сурти тексти.

ЛЕНИНГРАД. 1971—1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера плана хьакъехьарча КПСС XXIV съезда Директивай проекта тIа йоккха уйла тIаерзаяьй электроэнергетика дегIакхувлара.

НийслагIча пятилетка йолаялийта езаш я 65—67 млн. киловатт боарамера мощносташ, керттерча даькъе йIовхала электростанцеш, цар чу йоккхий энергетически блокаш а увттаеш, хьалъяра чотах.

Уж декхараш кхоачашдара лоархIамера роль къоач КПСС XXII съезда цIерагIча Ленинградски Металлически заводага. Предприяте карадерзадаьд 200, 300, 500 эзар киловатт низ бола дунен тIа йоккхагIа йола Iанарен гидравлически турбинаш арахецилга. Кердача пятилетке укхаза кийчъергйолаш я дунен тIа эггара йоккхагIа йола 1 миллиони 200 эзари киловатт низ бола Iанара турбина, Саяно-Шушенски ГЭС-а йола хIаране 650 эзар киловатт низ бола гидравлически турбинаш.

СУРТА ТIА: слесараш И. В. Тупицын (аьрдехьарвар), А. С. Львови боккха низ болча Iанара турбина ротара чархаш вIашагIйоххаш боахк.

ФЕДОТОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

БIУБОЛИЙТАШ ЙОЛА ТОРОНАШ

450 совгIа саг чувоагIача Шелковской колхозий юкъарча гIишлошъеча управлене коллективо районерча берригача къахьегамхоша а санна, чIоагIа дика хеташ тIаийцар 1971 — 1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планах долча КПСС XXIV съезда Директивай проект. Из документ кепатехача хьалхарча деношке а денз МСУ партийни бюрое белгалдир коммунистий хьалхарча аргIанара декхар из лоархIамегIара документ управлене берригача болхлошта маларра дIадовзийтара.

25 агитаторо, политинформаторо, лекторо гIишлошъераштa юкъе итташ читкаши беседаши яьй Директивай проектана уж бокъонца дух тIа а боахаш.

Укх деношка бIаь гаргга болхлойи гIулакхера нахи вIашагIа а кхийта хьайийлла партийни собрани хилар гIишлошъеча управлене.

Кердача пхе шера планах долча КПСС XXIV-ча съезда Директивай проектахи гIишлошъеча управлене декхарехи лаьца доклад йир парторганизаце секретара П. Т. Харламова.

Доклад чакхъяьнначул тIехьагIа эггара хьалха къамаьл дир шофера С. И. Нигматулина. Цо дийцар гIишлошъеча управлене коллективана хьалхашка латтача декхарех. Из эарцагIъяларах тийша да аьлар цо колхозашкара хьайбаш леладу помещенеш ханнахьа эксплуатаце дIалуга.

Кхы а дикагIа къахьега аьнна парте баьча тIахьехама практически гIулакхашца жоп далара гIишлошъераша къовсам лоаттабергба карарча шера производственни план ханал хьалха кхоачашъяра.

Иштта къамаьлаш дир собране гIишлошъеча участка прораба нов. Г. И. Хажбапарова.

Механизатора Н. В. Лебедева управлене дикагIйолча штукатура К. Н. Небывайловас кхыбараша.

ГIишлошъерий юкъарча собране дег тIара къоабалйир кердача пхе шера планах долча Директивай проект. Кердача пятилетка хьалхарча шера шерра социалистически яхь йоаржае лаьрхIад шера производственни план ханал хьалха кхоачашъяр духьа.

Е. ФАРНИЕВА.

ТХА КХОАНЕИ УЙЛАШИ

Бурувдетта балхаш деча Карабулакски управленерча мехкдаьтта лехараша боккха кхаъ хинна тIаийцар 1971—1975 шерашка СССР Халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планах йола КПСС XXIV-ча съезда Директивай проект.

Из хоам кепайоззон тIа арабалалца управлене парткомо совещани йир агитаторашцеи, политинформаторашцеи докладчикашцеи. Белгал а баь чIоагIбир производственни участкашка болхлой юкъарча собранешка Директивай проектах докладаш ергйола 14 коммунист. ХIанз бурув деттача вышкомонтажни, бригадашка, цехашка Директивай проектах лаьца къамаьлаш деш а болхлошца дагабувлаш уж ювцаш а я. Цунах тарра цу деша хетаяь гуччахьара партийни собранеш а ю.

Доакъашхоша Директивай проектах шоашта хьалхашка оттаду декхараши цар бехктокхами дика кхетабеш чакхъяьлар Замайкулерча РИДС-2 хинна партийни собрани. Цига къамаьлаш дир парторганизаце секретара А. Шерипова, буровой мастера коммуниста В. Широкоступа, механика А. Пенькова, кхычар. Къамаьлащ даьраша чIоагIа теркам тIабохийташ дуьцар хьамсарча парте советски халкъа еча йоакхонех, кердача пятилеткагIа шоашта хьалхашка эттача кердача доккхийча декхарех. Массане а белгалдаьккхар из боккхача лоархIаме документ вай коммунизмагахьа керда боккха тIа баккхара къулба хилар.

КПСС XXIV-ча съезда Директивай проекта тIа белгалдаьд кердача пятилеткагIа вай мехка 480—500 миллион тонн мехкдаьттеи 300—320 миллиард кубически метр газеи яккха езаш хилар. Цу цифраша низ а хьинар а айдаь къахьегара тIахьех мехкдаьттахой.

Иззал мехкдаьтта даккхара Iалаьмате дукха скважинаш эшаргья. Уж кийчъе езараш ба бурув деттараш. Лоацца аьлча, укх пятилеткагIа Карабулакски управлене бурувдеттараш 310 эзар метрага кхоачаш лаьттан ченашка кховда безам ба. Царех укх шера тоха дезар — 26 эзар метр проходка я, хIаьта пятилетка чакхйоалача 1975 шера — 78 эзар метр. Цо хьагойт бурув деттара балхаш мел дегIадоагIаргда духхьал тха управлене гIолла.

Дукха а цIенхаштта уйла яь чакхдаха дезаш а балхаш да тха бурувдеттараштa хьалхашка эттараш. Уж толаме кхоачашдара боккхача лоархIаме хургда балха кердача структура тIа далар. Кердача структура торо еннай бурув деттара балхашта ханнахьа а эшшача хана а кулгалде, гаргаззал доал делга производственни точкашта.

Белгалдаккха деза шоашта хьалхашка латтача декхарех Сунженски бурувдеттараш лоархIабергболаш хилар. Мехкдаьттеи гази лахара исторе чу шоай дика традицеш йолаш ба уж. Цхьан хаьа Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахошта юкъе цхьан бетта хIара станоко 1000 метр кIоарген хIара буровой бригадас шера 6000 метр кIоарген бурув тохара тIехьарa болам дIаболабаьраш гха бурувдеттараш бар. Цу боламо дикка сихдир бурув тохара балхаш, дикка чухнахьдаьхар бурув деттара балхашка дIадодар. Цу тайпарча яхьо низ, хьинар совдоаккх, толамаш дахара оарцагIбоах тIехьабусараш а.

Карабулакски управлене бурувдеттараша дог раьза хинна хьаллаьцад «Старогрознефть» НГДУ нов. Крамаров керте латтача бригада коллективо шера бурув тохара проходка совъяккхара яхье баллара даь кхайкарал.

Миштa кхоачашъе лерхI тха бурувдеттараша кердача пхе шера план?

ХIанз управлене болх беш еррига а шийтта буровой бригада я. Пхе шера задани толаме кхоачашъяра хадданза болх беш ткъаьннел кIезигагIа йоацаш бригада хила еза. Укхаза де дезар фуд аьлча, хIанз шийтта бригаде а болх бе нах ца тоъаш хилча, кхы бархI бригада вIашагIйоллалга дукха а эшац. Болх бригадий дукхалца тоабе а ца гIерташ, бурув тохара дукхагIа проходка темпаш сихъяра, къаьнарча оборудованена метта кердаяр оттаяра, болх нийса вIаштIехьбаккхара чотах дукхагIа даккха леза мехкдаьтта, дукхагIа яха еза скважинаш.

ХIанз болх беш йолча оборудованега бизза болх байтара хадданза гIахьожам лоаттабергба. Производственни процессашта махулла дукхагIа автоматизации механизации ергья.

Буровой балхашта юкъеххувларгья керда техникеи технологии, массайолча буровойшкеи производственни участкашкеи балха юкъеххухьаргья маьхера рационализаторски предложенеш.

Дукха ха йоацаш Карабулакски управлене хиннача профсоюзни конференце йийцар бурув тохара балхаш сихдара, балхага дIадодар чухнахьдаккхара, къахьегама овсарле лакхъяра, производства культура тоаяра гIулакха чакхъяха езача организационно-технически мероприятей план.

Цу мероприятешта юкъедоагIа дукха мах болча утяжелителех кхыча материалех шозлагIа пайда эцилга, кадрай квалификаци лакхъелга (укх шера 300 болхлочо шоай говзал лакх а ергья, кхы пхьаькха балха говзал Iома а ергья), хьалха латта опыт шерра буровой бригадай балха юкъе йоаржаелга, вышкаш хьалъечара сетевой планировани тоаелга, электроэнерги кхояра мероприятей комплекс чакхйоаккхилга, «Славутич» тайпагIча бовхьаш кийчдаьча осташца бурув тохалга.

Авари ца хилийтара, цхьаццадола хIамаш юкъе а лелхаш бурувдеттара балхаш телха ца дайтара управлене начальника А. М. Косивченкос еннача предложенех дукха мероприятеш чакхъяха лаьрхIад.

Царех цхьа мероприяти укх тайпара я: №№ 1003, 167 йолча буровойшка скважинай стволашка жалобаш ца хилийтара кердача хьисапе бурув тохалга.

Тха управлене бурувдеттараш хьежаш ба парте XXIV-ча съезда Директивай проекто оттадеча дехкарашка хьежжа транспортни кхоачамий болх тоабаларга.

Кхоачамболлаш дика болх бу цаI Сунженски Автотранспортни предприятега. Цу гIулакхо йоккха новкъарле ю бурувдеттарий а вышкаш йоIарий а балха. Карабулакски управлене коллектив дегIаноагIаш я. ДегIадоагIа цун оборудованеца, техникаца Iалашъяр а. ХьалхагIа а тоъам беш ца хинна ремонтни база шер ца йича яргьяц. Цу гIулакха тхоца новкъостал эцаргда «Грознефть» объединенегара.

Кадрай квалификаци лакхъеча эшачох лаьца аьлча, технически дешара занятеш е помещени яц тха. Помещени гоъаш я районни инженерно-диспетчерски служба РИДС а.

Инженерно-диспетчерски службана а бурув тохара балхашта а доккха новкъостал хургда дистанционни (гаьнара) доал дарен телеIахьожамен пункт хьалйича. Из пункт тха управлене хьалъе лерхI СССР мехкдаьтта промышленноста Министерства оттаьча графикагIа 1972 шера.

Уж лакхехьа хьоахаяь мероприятеш чакх а йоахаш долаш дола кхоачамбоацараш дIадоахаш, уж кхы нийслургдоаца наькъаш а лохаш толамца кхоачашдергда Карабулакски мехкдаьттахоша гIайца социалистически декхараши кердача пхе шера плани. Цу гIулакха шеко йоацаш шоай хьинарахи низахи бIубенна къахьегаш ба тха бурувдеттараш.

А. БАКАЛЮК,
Карабулакски УБР ПТО воккхагIвола инженер.

РАЙИСПОЛКОМА СЕССИ

Укх деношка Ленински района къахьегамхой депутатий исполкома XII сесси хилар. Сессе дувца оттадаьдар кердача шера бюджет чIоагIъярахи дIадахача шера бюджетах пайда эцарахи дола дош. Цу хьакъехьа доклад йир Ленински райфинотдела заведующе А. М. Магамадова.

Укх шера дукхагIа хьожадаьд ахча социально- культурни, унахцIенон, просвещени дегIанхувлара.

Райсовета исполкома сессе шийн балхах отчет йир депутата А. А. Маркозова.

Организационни дош дийцар сессе — района халкъа суде председателалла чIоагIйир М. Е. Кулавцева.

С. ШАЛИЕВ.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI., 11 марта, 1971 шу.

Мехкдаьттахой сагото е езац

«Starогрознефта» мехкдаьтта доахарашта гIулакх деш ба цунна чуйоагIача гIишлон-монтажни управлене болхлой. Доккха новкъостал ду цар мехкдаьттахошта. ДуккагIа долча даькъе монтажникех тийша ба цар болх. Промыслашка кийчон балхаш ду, болх ца беш сайцача меллой скважинай оборудовани вIашттIехьйоаккх, хьалхара меллой мехкдаьтта чакхдаккхара усгановкаш увттаю, тайп-тайпарча диаметра трубопроводаш ехк. Дукха да монтажникаша дераш. Цул совгIа нах чубаха шIенош, культурно - бытови гIишлош хьалъю цар.

Пятилетка толамца чакхъяьккхар барт болча коллективо. Къаьстта дика къахьийгар цо юбилейни шера. Къахьегама овсарле планагIа йовлIачул 5,9 процент дакх а луш гIишлон-монтажни балхаш дара шера задани 114,1 процент кхоачашйир. ГIишлон организацена бола дика хьокхам ба из. Цу шера вIашагI а екха 64800 метр дIоахкал дола турбаш Iояхкай. ХIаьта пятилеткагIа монтажникашта карагIдайнараш кхы дуккагIа да. Цар 324 километр дIоахал дола трубопроводаш хьаьй. Итташ километраш йIаьхача мехкдаьтти газеи проводаша Хаян-Корта, Старогрозненски, Брагунски, Ястребини, кхыча майдашкарча тIехкIоаргача скважинашка доаккха мехкдаьтта турбашка гIолла дIадохийт. Резервуарашка дIадахийталехьа газацара хьакъоастаду мехкдаьтта. ХIаьта конденсатах хьакъоастаь газ бытови предприятешка, химически промышленностей дIайохьийт.

Соахк кошевой трапной установка хьалйир Хаян-Корте. Из хьалъярга 251 эзар сом дIадахар. Денз буси 10 эзар кубически метр газ чакхйоаккх цо. Цул совгIа эрга а яьккха тоайир 11 эзар литр луйода йовкха хинпровод. Правобережни юрта бархI квартира йола нах чубаха шIа хьалдьд. Лоаппа аьча даьраш дукха да. Цхьабакъда парте XXIV съезда накъаболхаш укх шера монтажникаша тIаьйца деккараш дизза кхоачашдара кхы а дуккагIа къахьега дезаш да. Укхаза ала деза, хьалхара даьха толамаш гIадвугаш да. ГрафикагIа йоагIача ханал шы ди хьалкагIа Брагунски мехкдаьтта майда шер а яь тоаяь яьккхай трапни установка. Цига мехкдаьтта хьачуйдара низ бола гидроциклонаш а оттаяь мехкдаьтта проводаш яккай, кхыдола балхаш даьд. Иштта шоллагIча квартале мехкдаьттахошта лаьрхIа 72 квартира йола шIа хьалдаь даккха лерхIаш ба гIишлон-монтажни управлене болхлой. Иштта кхыйола объекташ а хьалъергйолаш я.

Управлене коллективана уж доккхий гIулакхаш карагIдувлача белгалъяьнна къахьег нн. Сагова, Бондаренко, Лукьянова, Хомякова кулгалдеча бригадаша. Сменин а бетта а заданеш 125—130 процент, кхы совгIа кхоачашъю цар. Шоай къахьегама толамаш КПСС XXIV съезда хетаду монтажникаша. ДIахо йодача хана уж темнаш кхы а лаккагIа хилийта лерхI цар.

А. ТИЩЕНКО.

Газетчиккий семинар

Дукха ха йоаццаш «Ленинское знамя» газета редакце пенгазетий редакторийи рабселькорийи семинар хилар.

Из яр советски халкъ КПСС XXIV-ча съезда накъадодача хана пенгазеташта хьалхешка латта декхарашта хетаяь. Иштта дийцар семинаре пенгазета кийчдарах, материалашца Iалашдарах, цунна оформлени ярах.

Цул тIехьагIа типографе экскурсе бахар семинаре дакъалоадаш хиннараш.

И. МЕРЖОЕВ.

МАТЕМАТИК ДЖАРАПА IАДРАХЬМАН

ТIой - Юртара Дзауров Джарапа Iадрахьман ав хьоавича лерг дилла лалийгIар машина тIа сопа уллув вагIача воаккхача саго. ТIаккха согахьа хьа а вийрза:

— Iадрахьман сона хьийха, са хьехархо хинна саг ва, — аьлар цо. Из цIи хазарах ший дега хинна тоам сихагIа хьахайта воаллар из. Iадрахьманах деш дола доккхал а, сий а дар цу оазаца.

Цуа тIехьагIа дукха беттабелар сох ТIой - Юрта а кхыча моттигашка а кортош кIайденна а даланза а бола Iадрахьмана хинна дешархой.

Iадрахьман воаккха саг ва ханага диллача (дукха ха я кховаткъаря ваьнна), бакъда, вахарцарча, къахьегавцарча безамга дагата диллача къоанал гаьна я цунна. Цудухьа «пенсе ханах» ведда школе юха а вена хIанз а ший бераштта юкъе ва из. Новкъа яц лерге зов ухийта оаз, гIар, новкъа лац цкъаза са дуийташ цар ду сагот, эгIазвигар. Из дерригa а кулг хьаккхача санна дег тIара Iодож цар сийрда, хоза тIехьле бIаргаейча. Берий шоай-м дукха са ца кхета а мег цох, бакъда Iадрахьмана гу, уж боккхий хилче, цар вахаре дохкаргдола къахьегама, творчества паькъа татилгаш. Цар тIа уж дIатIаувзаар, кийчбар да цун керттера декхар. Цунца дувзаденна доаца кхы мел дар ше-шех юкъера дIадоал.

...Гаьназа наькъара воагIа саг дIатIахьежача а вовз. Цуи юхьо, дегI-кепо, дувхаро, багара доагIача дешо, леларо дукха гIалат доалаш хьавовзийт из ше, цун дукхьал лаьтта хало, атто; хьакьокх дего цунна къоабалбаь хиннаб из никъ, цох из юстара вийнав, вийнавац, е ца воалаш саьнпа из цу тIа. Дукха оал сибато. Сога а дийцар цо Iадрахьманах.

Мело кIейда аьтта кулга пIелгаш, хьалбоалача маьлхо аратайса зIанараш санна урагI а пхорагI а хьаж - юкъе дийша шувнаш, хаьда, эза, хIаманца дувзадаьоала дош... Цу белгалонаша хьахайтар сона Iадрахьман шийн паькъ тIара юстара ца вувлаш гаьнара воагIилга, Цхьа говзача жонглера кара бурилгаш санна лоаз цун бе тайп - тайпара саьпаш дола линейкаш, циркулаш.

Цо хьабенача наькъ тIа юхадаха делча дукха, хала никъ бе безар вай, дукха дувца дезар. ХIаьта а воай бIаргашта хьалхашка гIолла сихха чакхдаккхийта хьожаргда вай из дIаьха лента, юк-юкъера кадрикаш сена а дещ.

Хьалхара кадр. ХIаьтта гражданскі тIемах мукIаьяьнна къаьна юрт, моцал, хьогал. Советий Iаьдала низ дIакхачац хIанзаехьа массане а хьашташ кхоачашде. КIаьдвенна, гIоарал деха Джарап мангал тIара чу а вайя даьчан менге тIа Iохов. IажагIча топпара кIаьдача кIийлен тIа ше йинтача дема лерашта бIарг тIа а сеце вагIа цхьан юккъа. ТIаккха паькъа воагIаш дагадаьллар, къийлар хьамоахкаду шийна оттае сискала чIегалг лекаш аьшка пишка гомахьа хьуваача сесага: «Сона-м магац... Шийт ма вий яраш.., Шийтта бате...».

Дилла моттиг йоацаш хала да дас ду къамаьл цхьан къаьнача газета йста тIа алапаш язде Iомалуш воаллача Iадрахьмана. Къахет дезал кхаба низ бац са яхаш ледкъача цох, къахет де хIама а доацаш дог деха цунга ладувгIача ший наьнах. ХIаьта а алапашта бIара хьжача са чудода. Уж да даьна, нанна тIалатта бала байбе цунна низ бала безараш, уж да ший даьшта, къама сердал, вахара хозал бIаргайойта оарцагIдала дезараш. Къоалам чIоагIагIа тоIабу Iадрахьмана тIелгаша. Шешех язде, деша Iомалуш ва из. Хьаала, хьахьаха шIагIа саг вац.

ШоллагIа кадр. 1930 шу. ЦIагIа дийша ше дешарах кхийттав аьнна хийтта Iадрахьман, гIалат дар кхераш увза а луш, заявлени язъеш вагIа Владикавказерча ФЗО ше слесарал Iомаде деша дIаэцийта. ДIаэц.

Дешара массанел а тIехвоал ТIой - Юртара зIамиг саг. Цхьабакъда цамогаш хул кхоалагIа шу доладушше а. ДIахо деша а цига болх бе а могаргдолаш вац. Шийна ФЗО яьккхай аьнна каьхат ца далара кхер из. ХIаьта а тIехника дешаш, кхеташ хиларах из яккхарах каьхат лу цунна.

КхоалагIа кадр. Цхьан - шин шера шIагIа а хинна, кIезига лаьзар лаьгIделча, Ростове вода Iадрахьман деша. Экзаменаторий уйла тIаоз цо. Комиссе членашта юкъе ва гIорваьнна математик Иван Иванович Линович а. Хьехархой института математически факультета дIаэц Iадрахьман.

Деша вагIача шерашка цIаккха мецa висанзар Iадрахьман. Шинъ а яьккха маькх тела карточка хьа па луш из виса моттиг нийслацар. Цул совгIа дуккагIйолча хана лакха стипенди нйдеш чакх а воал.

ИйълагIа кадр. Цецвоал воккха Джарап институт а яьккха ший воI цIавеча. «ХIанз ховргда Iа фу ду», — яхаш Тарас Бульба ший къонгашта санна бIарахьеж, книжкай тетрадий морхI тIаьнкIал а белла Iадрахьман бераьшта хьеха водаш, 1935 шера дар из.

Цу хана дена хадданза школашка хьехаш хьавоагIа Iадрахьман. ХIаьта вай яьхача тайпара тахан а из никъ дIахо хьош а ва. Даьхенна, наха гу цо хьега къа. «Халкъа просвещене толамагIвар», «РСФСР школа заслуженни хьехархо», значокаш, «За доблестный труд», яха медаль сийлен грамоташ, кхыдола деза совгIаташ... Ералуш йоагIа цун реликвей шкатулка.

— Фуд хьа балха Iа эгарвдуккагIа доккхал деш дар? — аьнпа аз хаьттача аьлар Iадрахьмана:

— ДIачу водаш сайна дага хиннача тайпара урок а енна юкъ араваьлча миссел са ев айдеш, са дог гIоздоаккхаш хIама дац. ХIаьта математиках кхеташ цхьа ший тайпара талант йолаш дешархой нийсбелча хула тоам-м бувца а безац.

— Фу де деза иштта урок яла?

— ХIара урок кхычарна тара йоацаш ший форма, ший чулоацам, ший хозал йолаш хилийтарал дикагIа хIама дац. Цхьацца къайле йолаш хила еза из. Из гучаяккха берий уйла, фантази тIаоза, царца цецвувла, царна ше а цу къайленна тIаккхача гIерташ санна хьовза говзал йоаллаш хила веза хьехархо. ХIаьта математикаца уж къайлеваш шортта йолаш ма йий.

— Эггара чIоагIах математикацара дешархой безам мича хана сомабоал?

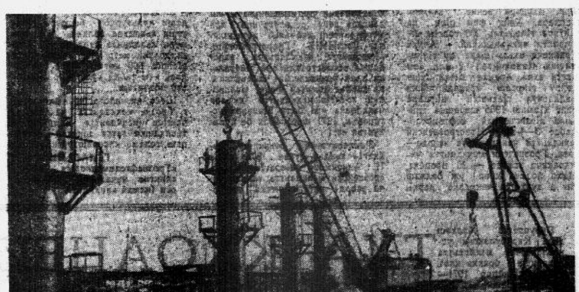
— Из сомбоал 5-ча классашка. Цу ханна лотабенна сакъердама сийг боргбоацаш лард йоллаш хилча, дукха «математикаш» багIаргбар хIара школа парташ тIа.

Дукха да Iадрахьмана математика хьехарах дувца, ала. Боккха сакъердам хул къонача хьехархошта - математикаца цун уроке бахача.

Хьаьнала, беркате да Iадрахьмана вахар. Из иштта хилийтара ше ца кховеш, халонаш ловш хьавоагIа из. Ший никъ дIахо бахьа ховргдолча тайпара кхебеш воал дезал а. 10 класс йоккхаше а Арме а ваха Даьхен хьалхашка ший декхар кхоачашдаь цIавенав воккхагIа вола воI Махьмад. ШоллагIвар — Ахьмад а иштта дийша а ваьнна хIанз цига ваха цIаванза ва. Лейла г. Орджоникидзерча университета физико - математически отделене дешаш я, Исраил а цига техникуме деша вагIа. Iийса шоллагIча классе ва.

...Математик Джарапа Iадрахьман аьле езо йоахк ТIой-юрта бахача наха цун цIи. Яккха а йоагIа.

М. ЗАНГИЕВ.

Оренбургске областе бархIлагIча пятилетке хьайийллар Европе йоккхагIйола газоконденсатни моттиг.

Кердача пятилеткагIа ма караерзае езаш я. ХIанзале а областной центра гаьна йоаццаш хьалъеш латт автоматизированни газ хьагулъю пункт. Укхаза шIенъяьчул тIехьагIа чакхъяккха Татарски АССР-ча газови заводашкеи йоагаз Заински ГРЭС-е гIоргья газ.

Съезда хьалхарча вахте а этта, монтажникаши гIишлонхойи газосборни пункт ханал хьалха хьалъяь а яьккха эксплуатационникашка дIаяла лерхIаш ба.

Сурта тIа: вIашагIйохкаш я газосборни пункта адсорбционни колоннаш.

Н. КУЗНЕЦОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Белорусски ССР. Кердача къахьегама толамашца накъайоагIа КПСС XXIV-ча съезда дуккха эзараш нах чубоагIа Минск автомобилашъерий коллектив. ХIара дийнахьа завода конвейерера араювл МАЗ-500А яха (кир дIаяхьара—9 тонн, сухал — сахьата 85 километр) модернизированни автомобилаш.

Серийни арахеца кийчъеш я 25 тонн мухь дIахьош хургйола МАЗ-515 яха автопоезд. Уж низ бола машинаш дунен халкъашта юкъе кIир дIа-хьа кхаьхьара лаьрхIа я. Съезд хьаелла ди тIаккхоачан уж машинаш арахеца йолае аьнна дош деннад Мински автомобильни завода коллективо.

Чоп тувсача цехе болх бе кийчъеш я къахьегама овсарле 1,5-зза лакхъергйола автоматизированни лини.

Заводской информационно - вычислительни центре оттаьй «Минск-32» яха электронно-вычислительни машина. Цу машинах пайда эцаро торо хулийтаргья производствана доалделга дIахо тоаде а, инженерно-экономически расчеташ е а.

Сурта тIа: Мински автозаводе керттера конвейер.

В. КУНОВЕИ,
М. МИНХОВИЧЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ЗАПОЛЯРЬЕРА КОАРТОЛАШ

Кольски ахгIайрен тIарча (Российски Федераце кълбаседе) баьцовгIай Еррисоюзни института полярни опытни станце Iилмахоша коартолий лакха хьувкъам телаш дола массеик керда сорт хьакхелла ССCР къилбаседехьарча районашта. Эггара сихагIа кхачаеи шелала духьалъотталучеи сортех цаI— «Хибинский ранний» шерра кхелеш да Советски Союза къилбаседехьарча районий коллективнии паччахьалкхени юрта боахамашка (колхозашкеи совхозашкеи). Теншаме лакха хьувкъам телаш да «Хибинский ранний». Кхыметтел хаоттама хьалаш эггара аьттув боацаш долча шерашка а гулъю Заполярье хIара гектара тIара 12—13 тонн коартолий, хIаьта дика хьийкъача шерашка — 25 тоннагга кхачалца.

Коартолаш лелаелга—укх тIехьарча тхьаь шера Кольски ахгIайрен тIа чIоагIа дегIадена заполярни юрта боахама довкъоех цаI мара дац. ХIанз укказарча колхозашеи совхозашеи бизза кхоачам бу бахача наха кердача баьцадааранца, кабуцаца, хьалха хьайоалача коартолаца.

Михаил ПОПОВ,
АПН корреспондент.

БРОЙЛЕРАШ—КОНВЕЙЕР ТIА

Болх бе йолаенай Приазовски коа тIарча оалхазарий фабрика (Ростовски область). Юххьанца денз хьалаьрхIача тхьаь цхьалагIа йоккха предприяти я из Российски Федераце бройлераш кхееш. Фуашта инкубаци яргара хьайолаенна ерригa процессаш механизаци автоматизации яь я укхаза. Убойни цеха конвейера тIа хаийола технологически цикл, хIаьта йовыи шеньйн дынца бройлераш шигра холодильника чу йолх. Цехе оттаь оборудовани Венгерски Халкъа Республика енай.

Кердача предприяте хьалхарча аргIан низ — шера 1 миллионни 200 эзари бройлер. Укх карарча пятилетке шерье лаьрхIад фабрика. Россе къуабехьарча городашта 5 миллион гаргга бройлерий кIоригаш йоахаргья цо.

Петр ЯЩЕНКО.
АПН корреспондент.

ЙIАЬХИЙ МОТТИГ

Пхи шу совгIа ха яьннай Мангышлак яхача ахгIайрен тIа (Казахстан) промышленни мехкдаьтта даха доладенна. Цу юкъа мала хийи тIайоалаш ган буци йоацача яьссача ара юккъе хьалъэттай хIанзара городаш Шевченкои керда Узени, болхлой поселкаш Жатыбайи Ералиевои, дIаегIай гаьнаш.

Мехкдаьтта доаллача шаьрача ара юккье гIолла дIадехкад машинникъи автомобильни никъи, электропередачайи бувзамеи высоковольтни линеш, мехкдаьттаи газеи проводаш. Цига гIолла дIайийшай водопроводни магистралаш а, хIаьта царех эггара йоккхагIйо Каспийски форда чура мехкдаьтта района — гиганта Узена хий тергда мехкдаьтта тIоанашка чуэхийтара. Вокх турбопроводаша мала хий хьаувзаргда, бахача наха бизза кхоачам а беш.

Из долла хIама данза ца доалаш хилийтад дIаяхача пятилетке Мангышлаке йоккха индустриальни комплекс хьаяро. Цунна чуйоагIа мехкдаьттеи Iалама гази йоаха массехк промысел, азотно-тукови завод, теплоэлектроцентраль, механизированни форда порт, хий тезду завод, гIишлой индустре предприятеш. Болх бе йолаялийта кийчъеш я форда чура хий тездарга бода мах лохбергболаш цу цхьан ханна Мангышлак электроэнергеца Iалашъергйолаш йола сихача нейтронашца болх бу атомни электростанци.

Алмаатински Iилмахоша экономически бакъдаь хьахьекхад Мангышлакерча мехкдаьттеи гази доаллача моттигий ларда тIа синтетически белково - витаминни концентраташ мочевинеи, поверхностно - активни а ростови а веществаш арахецаш хургйола промышленни предприятеш хьаяр пайдане хилар.

Ах гIайрен кхоаненна дикагIа духтIавоаккх Киевски проектни института специалисташа Мангышлакски промышленни района районни планировка еш оттаьача схема. Цу гIа оттадаьд ший боарамашка — кховаткъа эзар квадратни километр дилача дукха совгIа - эпашагIа йоацаш белгел шоаза йоккхагIа йолча Iалаьмате шерача территоре тIарча Iалама ресурсаех комплексно пайда эцилга. ДIахо дегIадоладергда мехкдаьттеи гази доахилга. Цу цхьан ханна химически производстваш якка лерхI город Шевченкорча хий шIендеча установкаш аракхувса берхIаши Каспийски форда Карабугазгюл яхача гIоръяьннача залива рапеи чакхъяхара.

Баха нах хIанз укхаза дуккха бIаьш километраш гаьнара тIакхахьа езаш йолча кхачаи продукташца Iалашбара проблема я къоастаяьй проектировщикаша. Шаккха а зIирг тIадаланза йолча Казахстана гIомарий ареашкара хий дехка лаьтташ леладе мегаргдолаш йола итт эзар гектар моттиг лехай гидрогеологаша. Цо йиш хулийтаргья укх гарггарча шерашкахье а укхаза баьцадаараш, комараш, сом кхебелга вIаштIехьдаккха.

Лаьтташ леладара йоккхий оазисаш хьалъяр Каспийски форда йисте Шевченкона гаьна йоаццаш хий дехка ший тайпара комплекс хьаелга дIахо дегIадоаладарца дувзаденна да. Цул соагIа Амурдарья чура теза хий хьаувзаргдола гIулакх вIаштIехьдаккха лерхIаш да. ХIанзарноа лерхIачох, хий доацача Устюрт яхача платохи Прикаспийски яьссача ареахи чакх а даьккха, дунен тIа эггара йоккхагIа йолча Средни Ази — Центр яхача газопровода лалла гIолла дIаюлларгья Кунград — Гурьеве йода водопроводни магистраль. Цу водопровода тIара дIадулларгда Мангышлаке амурдарьински хий нйца дода га.

Мангышлакски городашкеи болхлой поселкашкеи бIаь эзар саг вах. 1975 шерале городашка баха нах 250 эзарнега кхоачаш дуккагIа хургба. Цудухьа хIанзе а денз сихдаь хьалдеш да чуIе цIенош. Шоай ерригача паргIатонашца къаьст-къаьста квартираш кхоачаргья керда баха хувшарашка. Цар чу хургья центральни отоплени, водопровод, ваннаш, газ, электричество, телефон, радио. ХIаьта форда 140 километр гаьна уллачеи цудухьа ахкан йIовхал къаьстта чIоагIа Iаткъачеи городе Нови Узене мехка эггара хьалха хьаергья чуIе цIеноши общественни помещенеши шелъю централни система. Ерригача городашкеи поселкашкеи хьу санна хьалъоттаргья сомийи вештеи гаьнаш. Ер итт шу чакхдоалаш (1980 шера) Мангышлаке вахача хIара сага баьццара гIа долча гаьний 20 гектар гаргга кхоачаргья — паркаш, сквераш, газонаш, цветникаш.

Владимир ГАНЖА.
(АПН).

ТОАБЕ КОНТРОЛЬНО-РЕВИЗИОННИ БОЛХ

Сона хьаяхашка уля Нохч-ГIалгIай АССР бытовой гIулакхаш лара Министерства мебельни фабрике дукха ахча эшаш хиларах гIоттадаь уголовни дош. Из тохкача хана следователа бIаьш следственни гIулаккаш чакхдаьхад, иттаи тешашкара лодкъамаш яйльд, ревизорий выводаш, специалисташта хетараш, экспертий заключенеш гулъяьй, тIаккха юххера а... кхы дIахо леладергдоацаш дош соцадаьд.

МалагIа бахьан хиннад дош гIоттадайтар а дIахо из соцадайтар а?

Цу хаттарашта хьадда жоп лу следователо баьча сопамо.

Нохч - ГIалгIай АССР финансай Министерства Контрольно-ревизионни управлене контролера - ревизора нов. Кулбужева бинъ бетта ревизи яьй мебельни фабрика финансово - боахама гIулаккашта.

Ревизе итогех лаьца ше оттаьча акта тIа нов. Кулбужева вывод яьй фабрике дуккха материальни маьхера хIамаш ца тоъаш хиларах, законагIа ца доагIа хлапеш тайпнеи финансови дисциплина кхыча наькъаща цIенханштта телхаяьи хиларах, а цу тайппара фабрикана 50000 сома зе даь хиларах а.

Из ревизе акт цу КРУ-рча вокхагIволча, контролера - ревизора нов. Сабецке цу тIа диллача письмоца цхьана следственни органашка дIанхьийтай. Цунах хилар уголовни дош гIоттадара дола бахьан а.

Цхьабакъда, из дош тохкаш эггара хьалха шIалоладаьча гIулакхаша хьахьекхар, ревизи яра порядоки правилаши чIоагIа телха а еш нов. Кулбужева ревизи яь хилар, хIаьта из бахьан долаш ревизе акт хила йоагIача тайпара йоацаши выводаш гIалатеи хиннай.

Следстви йолча юкъагIа специалисташа дакъа а лоацаш шоллагIа яьча бухгалтерски ревизе харцъяьй хьалхагIа хиннача ревизе яь выводаш фабрикана даьча лерригача зенга диллача а иштта материальни бехктокхаме болча къаьст - къаьстача наьха ца тоъача ахчанга диллача а.

ШоллагIа яьча ревизеи следствеи гучаяьхай доал доацаш хиннеи финансови дисциплина телхаьи къаьст-къаьста моттигаш, гучадаьккхал материальни ценностий учет фабрика директора С. К. Айсханова, производства начальника Г. П. Краснова, хьалхагIа хиннача йоккхагIйолча бухгалтера В. В. Плохотниковай, хьалхагIа хиннача склада заведующе М. Шихаева, цхьаболча кхыча наьха оагIонгахьара тесса йита хилар, хIаьта цу гIулакха бехке бараш фабрикаи министерстваи администраце низаца дисциплинарни материальни бехктокхаме эзача даьнна дош а дар.

Цунца дувзаденна уголовни дош соцаде дийзар.

Цу тIа а нов. Кулбужева оттаяь акт тахкарна дувзаденна доадаь паччахьалкхен ахча боконца фабрикана даьча зенал дуккха тIехдаьннад.

ХIанз республика финансай министра нов. П. Я. Гуреева ларxIа деза ни. Кулбужевеи Сабецкеи шоай декхараш шIена кхоачаш ца дарах паччахьалкхенна мел зе хиннад, къоастаде деза цу дешах даьца следователa яьча представленега кьежжа уж бехктокхаме озарах дола дош.

Халахете а, кIезига факташ яц, бокъонца чакх ца яьхача ревизеша бокъонца хинна зуламаш, лечкъораш, диаь ахчаш къайлакхахьара новкъосталаш даь.

Дуккхача шерашка вIаштта лаьрххIа вIаштIехьа а доахаш къаьстта доккхий зенаш даьд «Красноармейский», «Автуринский» совхозашка. ХIаьта а, юрта боахама Министерства, облсовпрофа, кхыча организацей низашца цига цкъа санна дуккхаза а яьча ревизеша даим белгалдаьхад социалистически доалахье ший метта латт аьнна хетадолийташ дола гIулакхаш, цу тайппара шоай зуламаш дIахо кIоаргдара къушта торо а луш.

ХIанз бIехагIа бола къуйи цар галоахараши, цу даькъе ротозеяш — ревизораш а, вай республика Лакхехьарча Суда хьалхашка жоп луш ба.

Цхьабакъда, цу фактаех йоагIаш йола вывод яьц юрта боахама Министерстве.

Шаьла юрта боахама управлене керттерча бухгалтера нов. Гелисханова, Куйбышева цIерагIча колхоза ревизионни комиссе председатела нов. Ибрагимова дакъа а лоацаш кхаь беттан ах беттаи ревизи яьй цу колхозе, хIама а корадаьдац.

ХIаьта тIехьагIо яьча инвентаризаце хьагучадаьккхад 6408 сома маьха хIамаш ца тоъаш хилар.

Ведапа района XXII-ча партсъезда цIерагIча колхозе ревизи йича цигара цхьаккха телха хIама корадаьдац юрта боахама Министерства воккхагIволча бухгалтера - ревизора нов. Яхъяевнеи колхоза ревизионни комиссе председатела нов. Альвиевнеи. Цхьабакъда, шоллагIа проверка яьчул тIехьагIа гучадаьннад 32000 сома маьха керттера средстваш а материально - бехктохкамеча наьха 17399 сома маьха материальни ценносташ а ца тоъаш хилар.

Дувца эшаш дац, дикеи шоай ханнахьеи яь ревизеш даьнна зуламаш, лечкъораш, диаь ахчаш хьагучадахара боккхача лоархIамера гIулакх хинна ца Iеш, цу тайпара зуламаш ца хилийтара а чIоагIа пайдана гIулакх хилар.

Законо оттадаьд, шоашта кхарча ерригача учрежденешка, предприятешка, боахама организацешка, гIишлонъеча кIезигагIа йой а шера цкъа документальни ревизи е ерригa министерстваши ведомстваши декхарийла хилар.

ХIаьта коммунальни боахама Министерства (министр нов. А. Т. Дегай, керттера бухгалтер нов. А. П. Яковлева) шоашта карарча 20 организаце соахк 7 мара ревизи яьц, цу тIа а министерстве ший низацца яраш яц 4 мара.

Министерства цхьайолча боахама организацешка шин шера а кхы дукхагIча хана а яьц документальни ревизеш.

Кхы дикагIа латтац гIулакх моттигерча промышленноста Министерстве а (керттера бухгалтер нов. И. А. Мархиев). Цу министерствана карарча 10 боахама предприятех 4 мара ревизи яьц.

Ши шу гаргга ха я Грозненски горпромкомбинате, Ачхой - Мартана райпромкомбинате, таразаш тоадеча заводе, «Дружба» яхача фабрике ревизи ца ю.

Бытовой гIулакхаш дара Министерствана (министр нов. Г. И. Инаркаев, керттера бухгалтер нов. А. А. Добриев) карарча 21 предприятех 1969 шера ревизи яьй 12 предприятена, хIаьта 1970 шера 10 предприятена мара яьц, цу даькъе 5 предприятена ревизи яьр финансай министерства КРУ я.

Лакхе цкъа дийцад вай Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама Министерсвe ревизеш во еш хиларах а уж бахьан долаш хинна лертIара даьнна хIамаш а. Цунна нийсса цига укх массехк шера вIаштта Iалашдац министерствана карарча предприятешкеи организацешкеи ревизеш яра хьакъехьа законо дIадехараш.

Аллха цхьан 1970 шера цу министерства 26 предприятии организации ревизи ца еш йисай.

1970 шера 9 ноябре техача ший приказа тIа нов. И. В. Полушкина мукIарал даьд цхьайолча боахамашка 2 шера ревизи яиза хилара.

Цхьабакъда, цу гIулакхо министерствана новкъарле яьц административно - управленчески аппарат кIезигъю аьнна бахьан а даьккха ревизионни аппарат 2-зза кIезигъяра а хIаьта, из кIезигъяьчул тIехьагIа, юхейисача оргколхозни отдела бухгалтера должноста меттел гаража заведующи лелавара а.

Из бахьан долаш 51 колхозах 24 колхозе мара ревизи яьц районии юрта боахама управленешеи юрта боахама министерстваи, хIаьта Наурскии Шелковскойи районий колхозашка дуккхача шерашка вIалла яь а яц ревизи. Цу тайпара латт из гIулакх республика кхыча районий цхьайолча колхозашка а.

1967 шера денз ревизи яьц Ножай - Юрта района Жданова цIерагIчеи А. Шерипова цIерагIчеи колхозашка.

Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза кассана ревизи ца ю 10 шу даьннад.

Соахк цу колхозашка яьча ревизеша гучадаьккхад йIаьххача хана ахчаш диаь, лечкъораш, зуламаш даь хилар.

Лакхе дийцачо тешал ду, республика дуккхача министерствашка, предприятешка, колхозашка, организацешка контрольно - ревизионни балха хIанз а йоагIача тайпара терко еш ца хилара, ревизионни аппарато денна дешилга вIаштIехьдаккханза, ревизорашкара доагIар дизза хьаца дехаш хилар, хIаьта цу гIулакхо дикка мелбу лечкъораш ца хилийтара беш бола болх.

К. БУРМИСТРОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР прокурор паччахьалкхен юстице 3 класса советник.

Кийча хила, кхаш леладераш

Февраль бетта тӀеххьарча итт дийнахь кхаш массе метте лайх мукъадаьннад, оахача боараме кӀоарга ешай лаьттах яь хинна гӀор. Республика къилбаседехьарча ах дакъа тӀа бӀаьстан юхье санна дӀайха денош ух.

Наурски районе 22 феврале денз а хӀаьта Горзие 26 феврале денз а лаьтта тоаденнад, обработка е йиш йолаш бокъонца йийхӀеннад.

Массазарчул цхьа градус бӀайхагӀа хила мегаш ба март. Йоачаш бетта 25—35 мм — дуккхача шерашка белгалбаьча юкъерча боарамга кхоачаш хургья.

Март бетта шоллагӀча итт дийнахь гурахь дийнача ялаташта а баьцашта а, хӀаьта иштта бӀаьстан юхье кхашкара балхаш дӀадоладара а аьттув болаш йӀайха ха оттаргья (бийсашка 0—5, деношка 10—15 градус йӀайха).

Кхашкара балхаш массанахьа а цхьатарра дӀадоладара дика хьалаш нийслу укх бетта тӀеххьарча шин кӀирагӀа.

Январи феврали бетташка каст-каста нхача дӀайхача денош температура лоха йолаш гурахь дийнача ялаташта юха а вегетаци а йолаяляйта, азотни кхача дукха боабайтаб. Цудухьа укх бӀаьстан юхьерча хьалашка гурахь дийнача ялаташта азотни удобренешца подкормка яр Ӏалаьмате боккхача лоархӀаме хургда. Къаьстта пайдана хургья март бетта тайса удобренеш.

Н. КАЛАШНИКОВА,
АМСГ йоккхагӀйола инженер-агрометеоролог.

КЪАХЬЕГАМЦА ДАЬККХА СИЙ

Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе эггара хьалхарчарца ханал хьалха кхоачашдир шоллагӀча цеха № 13—14 йолча установка коллективо бархӀлагӀа пятилетка а юбилейни шера задани а, иттаза эзараш сома маьха продукци елар ДаьхеннА планал совгӀа. Кердача пятилетка хьалхарча шера а юххьанца денз лакха къахьегама толамаш доах установка болхлоша. Цунна дола тепал да январи феврали беттай заданеш ханал хьалха кхоачаш а еш, цар планал совгӀа эзараш сома маьха продукци арахийца хилар.

Цеха болхлой къахьегама овсарле иштта хилара бахьан массане а кхетадеш да. Ховш да къахьегами кхетама болхи укхаза дика вӀаштӀехьбаьккха лелабелга, установка кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша къахьегарий йоагӀаш йола йоакхою, установка мел эшачунца Ӏалашъю, хӀаравар дӀакхетаву шиий декхараш дизза кхоачашдара ше бехктокхаме хилар, хӀаьта болх бе гӀертачунгара хьа а дех. ШоллагӀа дале производства бокъонца бола дай шоах лерхӀаш болхлой ба установке. Дуккхача хана денз болх бу цар цига, производство езаш, шоай балха моттигах доккхал деш ба. Цудукъа алхха шоай цхьан цехе лаь ца Ӏеш, ерригача заводе сий ду цар, лоархӀ уж. Уж ба производстве хьалха латтараш, коллектив толамашка кхувлараш. Царех цаӀ ва — Амхадов Леча. Дукха дика гӀулакхаш карагӀдувларагӀа ерригача заводе а вовзаши сийдеши саг ва. Амхадов Леча.

№ 1—2 йолча установка воккхагӀвола оператор ва из 1938 шера цига балха воагӀаш цхьаккха говзал яцар цун. Юххьанца оператора гӀонча хилар из. Цхьаккха а гӀалат далийта йиш йоацача цу чоалханеча балхах кхетацар венача хана. Цхьабакъда ца хова дӀахатта опыт йола новкъостий бар. Цудухьа хӀама хара тӀера вола нов. Амхадов кастта Ӏомалу. ХӀаьта кӀезиг дукха балхах дӀашаьрвала мара ца эшаш хьинар долаш, къахьегара тӀера вар Леча Ахмадович ше а. Цунах бакъвола производственник хургволга гучадаьнначa опыт йолча оператораша П. Криволапова, Г. Гукалова боккхача безамца дӀахьехар къонача болхлочоа шоашта ховр.

— БоккхагӀйола вежарий санна сайца уж дика хилар, новкъостал, хьехар дар цӀаккха а дицлургдац сона. Бокъонца йовзийтар цар сона мехкдаьтта чакхдахара чоалхане технологически процесс. — йоах Амхадов Лечас.

Установке а цехе а дикагӀболча технологех лоархӀаш ва Амхадов Леча. Бинза ца воалаш кхычахьа болх беш даьккха шийтта шу доацаш цо хӀана ше волча къахьега 21 шу да. ХӀаьта ерригa а цун балха стаж-м 33 шу да. Цу юкъа цӀаккха а гӀалат ца доалийташ хьинаре къахьегаш хьавоагӀа из. Цун хьоккамо кхычар хьинар айлу. ХӀара сменагӀа нормаш 1,5-зза, кхы а совгӀа кхоачашъю нов. Амхадова. Ший цхьанне пхе шера задани ханал шу хьалха кхоачашйир цо. Къаьстта хьинар айденна къахьийгар коммуниста нов. Амхадова соахк, В. И. Ленина юбилейни шера. Дезача цӀейна доккха къахьегама совгӀат кийчдарах Ленински Юбилейни медаль елар ветерана. Итташ шераш производстве хьинаре къахьегаш хьавоагӀача цунна цул хьалхагӀа а деннад паччахьалкхен совгӀат — «Знак почета» ха орден. Цул совгӀа Российски федераце мехкдаьттахимически промышленноста болхлошта юкъе яьржача социалистически яхье котало яккхарах шоаза социалистически яхьа отличника значок еннай нов. Амхадова. ХӀаьта цунна Сийлен грамота е ахчан совгӀат ца луш, баркал ца кхайкадеш цхьаккха еза ха дӀаяхайц заводе. Къаьстта хӀанз, парте XXIV съезда кийчо еча хана ха ца къовсаш, низ ца кхобеш къахьегаш лакха толамаш доах Амхадов Лечас. Цунна тӀахьех цо ший новкъостий а.

Дика бу болх нов. Амхадов юкъеволча бригада а цӀаккха а йисаяц из производственни задани тӀехкхоачаш ца еш. Цул совгӀа дукха реагенташ а кхою.

Творчески сийг а боал бригада членех. Ер шу доладелча денз ялхайтта рационализаторски предложени балха юкъейоалаяьй цар. Цар производствана баь пайда 1400 сом да. ДикагӀболча рационализаторех лоархӀаш из цехе нов. Амхадов.

Шийна ховр, ший йӀаьхий опыт дог раьза а долаш дӀалу цо. Бакъвола производственник а тешаме новкъост а волча цун цӀи боккхача безамца йоаккх новкъосташа.

Завода а цеха а юкъарча вахаре а доккха дакъа лоац Амхадов Лечас. Из юкъе воацаш, цо ший хош ца оалаш цхьаккха а лоархӀам бола мероприяти дӀахьоц цехе меттел заводе а. Из ва завода профсоюза комитетен мехкдаьтта химически промышленноста обкома союзен член. Къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра, производственни болх вӀаштӀехьбаккхара доккха новкъостал ду администрацена.

Цика дезала да а ва Лечи-Амхадов. ВорхӀ дезалхо хьалкхевьв цо. ХӀаьта уж берригаш къахьегам безаш а ба. ВоккхагӀволча воӀа Лемас мехкдаьтта институт чакъхяьккхай. ХӀанз ший да волча заводе № 1—2 йолча установка начальника заместитель ва из. Идриса гӀишлон техникум, Маликайи Ильяйи продовольственни техникумаш а яьха тайп-тайпарча организацешка къахьегаш ба. Хизар 10 класс а яьккха Советски Эскаре гӀулакх деш ва. ХӀаьта Малика 7-чей Эжран 10-чей классашка дешаш ба. Партена мутӀахьа, Даьхе езаш, обществана пайда бергболаш тӀехье хьалкхеярал дикагӀа, доккхагӀа совгӀат мишта хургда. Иштта коммунистически хьисапе вах, къахьег Амхадов Амхада Лечас. Цудухьа дожац къахьегаш даьккха сий, дукха дах из.

Хь. БАЛАЕВ.

СУРТА ТӀА: Л. А. Амхадов болх беш воал.

И. Плиева сурт.

Тхога яздy

ПАРТЕ ХЬЕХАЧА НОВКЪА

Укх деношка Нохч-ГӀалгӀай иллен халхарен ансамбла юххьанцарча партийни организаце чакхъяьккхар -хьайийлла партийни собрани. Собране дакъа лоацаш бар цу юххьанцарча партийни организацена чуйоагӀача кхаь организаце (паччахьалкхен ансамбла, халкъа творчества ЦӀен, хоровой обществa Правлене) болхлой —верригa а 107 саг. Собране йийцар СССР халкъа боахам дегӀабоалабара пхе шера планах долча КПСС XXIV съезда Директивай проект. Цига доклад яьча халкъа творчества ЦӀен директора А. З. Мазаева а къамаьлаш даьча ансамбла директора М. Б. Гешаева, парторганизаце секретара А. Я. Темуркаева, кхычар а белгалдаьккхар съезда Директиваш политически лоархӀаме документ хилар, дӀахо йодача хана культурни болхлошта хьалхашка латта декхараш кхоачашдарга долха наькъаш цу документо белгалдеш хилар.

Юххьанцарча партийни организаце чуйоагӀача коллективаша социалистически декхар тӀаийцад хьалхарча квартала план 25 март тӀаккхоачаш кхоачашъе. Из хургда XXIV съезда хетадаь тха совгӀат.

В. ТЕМУРКАЕВ,
Паччахьалкхен ансамбла парторганизаце секретарь.

Тхьамка кхедар пайдане да

Дукха ха яц тха боахамаш тхьамка кхеде доладенна. Цхьа бакъда, из кхедарах боахама чӀоагӀа пайда болаш хилар хӀанзлехьа а гучадаьннад. «Кавказ» колхоза тхьамка лeладераша хӀара шера чуэц цу культура лакха хьувкъам. Тхьамка боккха пайда лу колхоза хӀара шера. Масала, дӀадахача шера дӀайиннача хӀара гектара тӀара юкъера лаьрхӀача цхьейтта центнер тхьамкий лордаш чу а ийца, 5 эзар сом пайда бир колхозхоша.

Тхьамка кхедар иштта пайдане долашехь алхха цхьан «Кавказ» колхозе мара дӀадувш дац из, цу колхозачул воӀа йовцаш торонаш шоай йолдашехь.

Вай партеи правительствaи массаза а новкъостал ду колхозашта дуккхагӀа тхьамка кхедайтара. Из кхедеча боахамашта цахаддийташ дикагӀдалча сортех дола тхьамкий фу, пайданегӀа йола минеральни удобренеши цу культурана зене йола садохка хӀамаш йоаю ядохимикаташи лоаттаю паччахьалкхено. Колхозашта, совхозашта дика типови сущилкаш тел. Тхьамка дӀадийнача кхашка технически сооруженеш яра кредиташ хьахец. Из культура кхеечар балхацар безам совбаккхара паччахьакхенга дохжача сортах долча тхьамкий маьхаш дикка лакхдаьд. Масала, ботанически трапезонд яхача тхьамко цхьоалагӀча сорта цхьан тоннах хӀанзза пца 4830 сом мара ца тийннача хӀанз 7450 сом лу, шоллагӀча сортах — 5680 сом лу хӀанзалца хинна мах 3780 сом хиннача, цу тайппара дуккха лакхбеннаб кхоалагӀчеи диъалагӀчеи сортай мах а. ХӀанзалца хиначул 2200 сом дуккхагӀа лургда ботанически остролита яхача тхьамка цхьоалагӀча сорта тоннах а, шоллагӀча сортах — 5210 сом е хьалхарчул 590 сом дуккхагӀа. Иштта лакхбеннаб кхоалагӀчеи диъалагӀчеи сортай мах а. Шеко яц, паччахьалкхено боахамашкара ийдеча тхьамкий мах лакхбаро а кхыча гӀулакхаша а из пайдане йола культура кхеяра дуккхагӀа безам тӀабохийтаргхиларах а, тхьамка кхедеча боахамий экономика чӀоагӀъергхиларах а.

Н. РОСЛАВЦЕВА,
Гудермесски тхьамка пункта заведующи.

Халкъа судахой совещани

Укх деношка Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Суда йоккхача зале чакхъяьлар халкъа судахой республикански совещани. Нохч-ГӀалгӀай АССР юстице Министерства гулъяьча цу совещане йийцар дӀадахача шера баьча балха итогаши укх шерара декхараши.

Совещане доклад йир Нохч-ГӀалгӀай АССР юстице министра А. И. Албастова. Доклад ювцача дакъа лаьцар республика халкъа судий председателаша.

Совещане къамаьл дир КПСС обкома секретара М. А. Дорохова, Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Суда председатела М. А. Кузнецова.

Цига иштта дакъалаьцар республика прокурора К. Д. Бурмистрова, паччахьалкхен кхерамзлен комитета председатела В. И. Жигалова, МВД министра Н. И. Гусинина.

Ю. АПРЫШКО,
Нохч-ГӀалгӀай АССР юстице министерства консультант.

ПОЭТАША ШОАЙ СТИХАШ ЕШ

Сакъердаме вӀашагӀкхетар хилар укх деношка Ӏаьлаха-юртарча школе. Укхаза баьхкабар вай республика писателаш. Уж бар Яндиев Жамалда, Плиев Махьмад-СаӀид, Мусаев Мухьмад, Арсанукаев Шайха.

Шоай вахарах, творчествах, дӀахорча планах дийцар цар, стихаш йишар.

Цул тӀехьагӀа дешархоша еш шоашта дукха безача нохч-гӀалгӀай поэтий стихаш, школа хьехархочо Эдилгиреев Хьасана ше язъяь «Иштта хила», «Хьаьнашка хоатта моармал» яха стихотворенеш еш.

Гулбеннараш хозахеташ тӀаийцача хьаьшта баркал оалаш а уж каста-каста шоайцига ахар дехаш а къамаьл дир школа директора А. Домбаева.

Я. ЦУЕВ.

ХАЛКЪ МАЬРША ДАХАР ЛОВШ

Сийрда хьежаш малх а болаш хоза ди дар Эстонски ССР-е город Выру военно-политически училище чакх а яьккха, тхо выпускникаш, тхоай дӀахо хургдолча вахара уйла еш, гаьнешта кӀал Ӏохайша дьагӀар. ЦӀена сигле, сапаргӀата нах, хьахозаш доацача берий цӀогӀарч — дерригa а дега салоӀам беш, вахарцара безам совбоахаш хоза дар. Цхьанена а дагадацар цу хана кастта дажал хьисаперча моастагӀчо Ӏаьрждерг ма дий наьха вахар аьнна.

Фашистски Германе тӀом хьоабаь дуккха ха ялалехьа сай новкъосташца вай Даьхе лорае вахар со а.

Пулеметни рота политрук волаш 1941 шера 5-ча июле Псковски областа Остро яхача городе эггара хьалха духьал эттар тхо моастагӀчоа. Цу хана немций низ сов хилар бахьан долаш Новгородски областа Порхов, Дно, Старое Русо яха моттигаш дӀалуш юха тӀехьашка довла дийзар. 8-ча августе Старое Русо яха город дӀа ца яла гӀерташ чӀоагӀа духьале йир тха бӀуво. Цу тӀем тӀа аьрдит кулга топ а кхеташ контузи а хинна город Алдай госпитале вихьар со.

Цигара дикагӀа хинна араваьлча стрелкови батальона комиссаралла хьожавир. Цу хана Демьяновск город дӀа а яьккха Крутики юрта тӀагӀерташ бар немций. Кхайканза баьхка «хьаьший» цу юрта тӀа ца бита а Демьяновск царех цӀенъе а лаьрхӀа бӀухой чӀоагӀа майра летар. Пхи саг мара дийна ца вусаш шоай синош дӀаделар цига бӀаьрччача дивизе. Цудухьа Крутики дӀа ца яларал совгӀа Демьяновскера а лелхабир немций.

Ӏалаьмате хозача моттиге хьун юкъе уллар Крутики яха юрт. Улаув да Ӏододаш хий, гувнаш. Цу гувнех тӀех а ваьнна мара тӀакхача йиш яцар юрта. Къиза сурт дар кӀезиг-дукха тӀом бижача тхона духьал эттар. ЦӀеношта меттел кирпичий гувнаш, этта молха дохк, дӀа-мел хьежача ухка декъий.

Укхаза даьча довнах хьожайир сона Даьхен сийлахь-боккхача тӀема II-ча степена орден.

Цу юкъагӀ немцашта чӀоагӀа дегайоаллаш яр «Демьяновский котел» яха из моттиг. Из дӀалаьцача аттагӀа хургдар царна госпиталаш, салташта бола кхача, герзаш латта Алдай город дӀаяккха. Кхы цхьаккха а дар царна дезаш, Алдае гӀолла бода машиннаькъа доал дар. Цхьабакъда кхоачашхиланзар моастагӀчун бӀеха уйла. Шу гаргга ха яьккхар оаха цу юхера уж юхаккхувсаш (1942 шера январе денз 1943 шера мае кхаччалца).

Цу шера город Шадрынске ях бетта деша вахийтар со, тӀаккха Северо-Западни фронте хьожавир. Тхьовра моастагӀчоа кара яха городаш Старое Русо, Полоцк, Новель, Орш, Витебск, царех цӀен а яь 1944 шера Белорусе кхьачар тха бӀу. Укхаза Белорусе даьча тӀемех хьожайир сона «ЦӀеча седкъа орден».

Даьхен сийлахь-боккха тӀом чакхбоалача тӀехьарча шера гвардейски полка командира заместитель волаш Малхбузен Пруссе Кенингсберга штурм еш хилар со. МоастагӀ бокъонца чӀоагӀвенна вар укхаза. Гобаьккха хий чу дола ор, цул совгӀа къаьст-къаьста чӀоагӀленаш а йолаш латтар Кенигсберг. Массане кхетадеш дар из хьаяккха атта хургдоацилга. Цудухьа массехк бутт хьалха из хьайоккхаргйола планаш йовзийташ, бӀухой тӀема говзал лакхъеш дола балхаш чакхдаьхар оаха. Цул тӀехьагӀа 1945 шера 8-ча апреле II-ча вомеца цхьана тха корпусо гобир города. 3 дийнахьи 3 бусси цхьан минута са ца лоӀаш хала дов лаьттар. Алан гона юкъе нийсбенна немций ада болабелар. 10 апреле бокъонца юха вай бе ера Кенигсберг. Из город йоаккхача наькъах елар сона Даьхен сийлахь-боккхача тӀема I-ча степена орден.

Апрель бетта денз мае кхаччалца Пилаву порт уллача районе тӀом беш хилар тхо. Укхаза дездир 1945 шера вай котдаьнна ди — 9 май.

...Хоза да таханарча тӀехьенвахар. Царна хазар мара бӀаргабайнабац тӀом. Цун унзара сибат ца довзаш маьрша дахар лов сона вай дерригa халкъ дӀахо, а.

Н. РОМАШОВ,
ЦӀеча жӀарга обществa республикански комитета воккхагӀвола инспектор, запасера полковник.

ИЗ ЛОАРХӀАМЕ ГӀУЛАКХ ДИЦ МА ДЕ

КПСС XXIV-ча съезда Директивай проекта тӀа белгалдаьха декхараш кхоачашдара лакхъе еза юртбоахама дерригача доакъошкарча болхлой знанеш. Цу гӀулакха вӀашагӀъеллай дешара система. Кхашка а фермашка а балхаш деча мугӀаерча болхлоша агрозоотехнически курсашка деш, хӀаьта юкъерча звеной кулгалхошеи специалисташеи лаьрххӀа царна переподготовка еш йолча школашка.

Городе Аргуне цу тайпара школа я вай а. Шоай балхах дикагӀа кхетара цига дешаш ба отделеней управляющеш, агрономаш, зоотехникаш, ветеринараш, комплексни бригадай кулгалхой, бухгалтераш, бешамаш лелаераш.

Ӏилма тӀеххьара рекомендацеш, новаторашта карагӀдаьннараш, дикагӀйола опыт йовзийт цига курсанташта. Опытни станцешка, республика дикагӀболча боахамашка кхувл уж цигара болх бовзийта а практически занятеш еа.

Курсанташ дешарах дикагӀа кхетийтара мел эшар долаш да школе. Шайхеи самукъеи я аудиториш, эшаш йола гойтара пособеш я. Ӏалаьмате дикача гӀирсаца кийчъяьй граждански оборона кабинет. ХӀаьта агрономически зоотехнически кабинеташка тайп-тайпара анализаш яра мел эша приборашй реактиваши я. Юртбоахама производства тайп-тайпарча доакъоех лаьца дола учебни кинофильмаш хьокха оттаяь кино-передвижка я конференци — зале.

Учебни корпуса юххе я 60 сага лаьрхӀа башха дика общежити, иштта еза тайпа продукташ эца йиш йола буфет я.

Курсанташта долча гӀулакха йилла йоккха библиотека я дешачарна дезза специальни художественни литература а долаш. Лоацца аьлча дешарахсалаӀарахм мел эшар долаш я юртбоахама школа. Паччахьалкхено кхоадац юртбоахама болхлошка дешийтара дӀадохийта рузкъа. Курсанташта хьехаш бараш республике лоархӀаш бола лакха квалификаци йола специалисташ ба, шоашта юкъе Ӏилмай кандидаташ а болаш.

ДӀадахача шера отчетага хьежача школа гӀулакхаш дика лела аьнна хеталу. ХӀаьта долаш дар кхыча тайпара да.

1970 шера школе переподготовка е езаш хиннача 25 ветеринарни болхлочох дийша чакхваьннар 7 мара вац, 30 бухгалтерах дийша ваьннар 9 мара вац,

ХӀаьта 30 ферма заведующех 13 саго мара лакхъянзар шоай говзал. Школе деша ца воагӀаш висар комплексни бригадай итт бригадир, ворхӀ агроном, кхойтта зоотехник, бархӀ электротехник. ХӀаьта деша бахийта безаш хинна отделеней управляющеш вӀалла белгал а баханзар республика районашка.

Из лоархӀаме гӀулакх тесса дитара бехке — районий юртбоахама управленей, колхозий, совхозий кулгалхой, партийнии профсоюзнии организацеш я. Шоай ханнахьа деша бахийта беза нах малагӀаш ба а хьежа уж ханнахьа кийчбац цар, деша дӀабахийтац.

Кхы эргадаьннадац из гӀулакх укх шера а. Январь бетта денз дешаш хила везаш вар 32 ветеринарни болхло, хӀаьта дешаш вар 14 саг мара вац. Пхи саг вайта везача цхьаккха саг вайтавац Сунженски районо, Грозненски районо — 4, Шалински, Шелковской, Наурски районаша — кхоккха. Ерригa республика хьайицача школе деша хьабахка безачарех ахаш мара бахийтабац деша. Дуккхал цхьа Ножай-Юрта районо мара бахийтабац квалификаци лакхъе езаш бола беррига специалисташ. КПСС райкома хьалхара секретарь нов. Янгульбаев школе ше телефон а теха районера деша Ӏохьажаваь 12 саг Ӏокхьачавий хьежар. Хьагучох уж нах белгал а баьха, деша Ӏохьоабаьр из ше ва. Нов. Янгульбаева санна кхыча райкома секретараша цу деша йоахо йоре из гӀулакх кхыча тайпара хургдар.

П. НОВАКОВ.

Котамашта дарбана я ябакх

НӀаний хулийтача лазарех да котамашта хула аскаридиози гетеракидози яхараш. Цар доккха экономически зе ду мехкарчен вай республикерчен коа тӀара оалхазараш леладеча боахамашта. Цу лазараша зе тох кӀоригаш опда ца ялийтарца, дегӀа ца ахийтарца, йоаярца, цар организма чура витаминаш йохаярца, котамашка 15 — 30 процент фуаш кӀезигагӀа дайтарца. Цу лазарех намогаш хул котама кӀоригаш а иштта котамаш шоаш а.

Коа тӀара оалхазараш леладеча доккхийча боахамаша, уж вай дийца лазараш ца хилийтар духьа, хӀара шера Ӏалаьмате дукха ахча дӀаухийт пиперазин, фенотиазин, четыреххлористи углерод, мышьяк йоалла миста гӀаьли, кхыйола молхаш эцара.

Укх тӀеххьарча хана гучаладьннад, ябакха ганараш меттел, из ше а коа тӀарча оалхазарий лазарашта духьалъотталуш хилар. Дуккхача боахамаша ябакхах пайда эц котамашта хулача аскаридиозацеи гетеракидозацеи къовсам лоаттабара. Масала, коа тӀарча оалхазарий рацион моштача доакъарашчен витаминашеи тоаяр духьа доакъарийна лаьрхӀа ябакх кхее йолаеннай Красноярски края Сухобузимски района «Миндерлинский» яха коа тӀара оалхазараш леладу совхоз. Бийда йоллашехьа а шин бетта (сентябрь бетта ши кӀира даьлча денз ноябрь бетта ши кӀира даллалца) тийннай котамашта ябакх. Ябакх, чӀегилгаш а яьхе моргилгашка товс хӀара котама 70—100 грамм кхоачаргйолаш. ЧӀорг мара юхе ца юташ ший ганараш а тӀехьа юъ из котамаша.

М. Ермолинеи, Н. Пустоварен даннегӀа (1970 ш.) доакъарий ябакхаца кхаьбача хьалхарча кӀиранна дефекаци сихъеннай, чен а хулаш, цунца Ӏотийннай аскаридий гетеракидий. 8—12 ди даьннача гӀолла Ӏотелаш йола нематодаш (гельминташ) соц, кал ший боарамагӀа нийсбелар (консистенцега кхаьчар).

Котамашта йӀаьхача ханен шорттен доакъарий ябакх теларах коа тӀара оалхазараш леладеча боахамий вӀаштӀехьдаьннад совнагӀа кхыйола молхаш тела а ахча доаде а ца дезаш котамаш ерзае.

Цу тайппара, лакхе дийцачох хьахьокх, котамашта хинна аскаридиози, гетеракидози яха лазараш уж ябакхаца кхоабаш дӀадаха йиш хилар.

Цу гӀулакха мел эшар вай долаш да, хӀаьта вай республикерча коа тӀара оалхазараш леладеча боахамий кулгалхоша из теркалде а деза.

Б. ДИКАЕВ,
Нохч-ГӀалгӀай ветеринарни Ӏилма-тохкамa станце паразитологе отдела воккхагӀвола Ӏилман болхло, ветеринарни Ӏилмай кандидат.

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» АРГӀАНАРА НОМЕР

Кепа теха араяьннача Агитатора блокнота» вхелагӀча номер тӀа «Старогрознефть» мехкдаьттен гази йоахача управленеси машинашъеча «Красный молот» заводан Октябрьски революце орден, Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза Къахьегама Цеча Байракха орден яларахи СССР Лакхехьарча Совета Президиума указаш да.

Передовой статья «КПСС XXIV съезда Директивай проект дӀайовзийтар—керттера декхар» яхаш я. Директивай проект дӀайовзийта езачарна беседайи политинформацейи тематика я укхаза.

Номер тӀа я «Толаме чакхдаккха бӀаьсти культураш дӀаелга» яха республика юрта боахама министра И. В. Полушкина статья.

«ЛоархӀаме даташ» яхача рубрикана кӀала Парижски Коммуна бӀаь шу дизарца дувзаденна исторически Ӏилмай кандидата Л. Колосоваязъ яьй «Бовргбоаца ала» яха статья.

Химкомбината парторганизаце агитатора А. Бочарникова опытах дувц укхаза КПСС заводской райкома инструктора З. Иващенкос. Блокнота оагӀонашта политинформатораштa лаьрхӀа семинар хьайийлай. Доазол дехьарча политиках лаьца дешаш дувцача политинформатораштa новкъостала Индокитаерча агрессех лаьца КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома лектора Л. Яськос язъяь материал я.

Республике беча идеологически балхах лаьца хроника а я цу номер тӀа.

СовгӀаташ кийчду

Укх деношка къаьстта дика къахьегаш ба КПСС XXIV съезда Директивай проекто дегаш гӀоңдаьха бола Грозненски района «Атагинский» совхоза Гайтамиров Шервана кулгалдеча механизированни звеной членаш. БӀаьстан балхаш дӀадоладе мара ца дезаш ремонт а яь линейках дӀаоттаяьй звеной членаша шоай ерригa техника — 10 трактор, 3 комбайн, 2 сеялка, 7 культиватор, кхыйола юртбоахама инвентарь.

Цар лаьрхӀадар шоай ерригa техника 20 феврале ремонт яь яккха, цхьабакъда звено членаша шоай дош ханал 5 ди хьалха кхоачаш а деш, 15 феврале бокъонца ремонт яь кийчйир техника. Иштта да механизатораша КПСС XXIV съезда накъаболхаш кийчдаь совгӀат.

ХӀанз сихбенна кхашка ков дӀаозаш ба уж. 132 гектара тӀа генараш дуврга звенос укх шера. ХӀара гектара 20 тонн лоархӀам беш ширдаьнна кхо диллад цу майда тӀа. Иштта кхо дилла дика кийчдаьд дерригa лаьтта, хӀара гектара тӀа цаӀ-ах тонн суперфосфат яха минеральни удобрени йиллай. Уж дерригa балхаш шоаш тӀаийца декхараш кхоачаш а деш 20 феврале чакхдаьхар звено членаша.

Укхаза къаьстта дика къахьийгар механизаторaша Сагипов Махьмада, Гайтамиров Оалхазара, Эльмурзаев Ӏумара, кхыбараша.

Шоай доал деча 1495 гектара тӀа дӀаюврг йола культураш укх шера дика хьувкъае а совхозе хьалхара моттиг яккха а лерхӀ цар. 200 гектарах хӀаране тӀара 35 центнер гурахь дӀадув кӀа, 300 гаргга гектарах хӀаране тӀара 50 центнер хьажкӀаш, планах 25 центнер мара йоацача, иштта кхыйола культураш чуя социалистически декхараш тӀаийцад кердача шера звено коллективо.

Февраль бетта 22 дийнахь совхоза берригача къахьегамхоша дакъа а лоацаш Покхача АтагӀарча клубе партийни собрани хилар. Парте XXIV съезда кердача пятилетка Директивай проект ювца вӀашагӀкхийттабар уж. Цу боккхача лоархӀамерча документаца шоай къахьегама декхараш дувзаш дар цига даь къамаьлаш, хӀаьта съезда Директивай проект дег тӀара къоабалйир звено коллективо.

М. БОТОВ.

Отчеташ лерттӀа чаихъяхара

Парте XXIV съезда болх дӀаболабеча хана юбилейни шера шоай баьча балхах пайщикашта отчет луш хургба Нохч-ГӀалгӀай респотребсоюза участкови, районни торговле организацей кулгалхой. ХӀаьта участкови организацеша дӀайолаьй уж отчеташ.

Балха итогаш еча хана керттдаьннараш, нийсденна кхоачамбоацараш, дӀахо йодача хана пропленена дола деза наказаш белгалдоах кооперативай членаша. Шоай участкера болх тӀагӀертта сиха, дика, къахьегама дисциплина йолаш лелабарца потребительски кооперацена хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашде гӀерташ хила веза потребительски кооперацe хӀара организаце, предприяте болхло.

Ленински Юбилейни шера хӀара кооперативни организаце баьча балха итог, кхоачамбоацараш дӀадахаран къахьегам вӀаштӀехьбаккхараш де дезараш белгалдергба отчетни собране. Собранешка дувцаргдарех керттера деш ца хила деза.

Ерригаш а 500 совгӀа, участковни пайщиканий 19 потребительски обществa уполномоченейи собранеш хургья республике. 180 эзар пайщик хургва цу собранеш дакъалоацаш. Цо хьахьокх из отчетни компани боккхача лоархӀаме хилар.

Цхьаькха а белгалдаккха деза дика хӀама да цу кооперативни отчеташка. ДӀадахача шерашца нийсдича 12 эзар совгӀа саг тӀакхийттав республикерча пайщикашта. ХӀаьта укх шера отчетни собране дакъалоацаш хургба уш. Дикка хувцаеннай общественномассови тӀахьожама состав а. Керда хержаб потребительски контрольно-ревизионни комиссешкара 50 процент совгӀа бола пайщикаш. Отчетни собранешка чет лургья цар.

СССР потребительски кооперации уполномоченей съезда соцамга а цун рекомендатешка а хьежжа хувцамаш де деза потребительски кооперацей установкашка. Участкови собранешка харжа беза дукха ха йоацаш балха бехкача пайщикашта юкъера торговлей юкъарча кхачани предприятей кулгалхой.

Потребительски обществaй пайщиканий демократически бокъонашка а хьожаш идейно-политически-дикача боараме чакхъяха еза пайщикии уполномоченийa собранеш. Иштта боккхача лоархӀаме да собранеша яьча решенешка, наказашка пайщикаша яь ерригa замечанейи предложенейи лоархӀам бар.

Кооперативни демократе принципаш лораярои критика а самокритика а юкъеяхьарои дикагӀа торо хулийтаргъя дӀахо пайщикаша собранешка лерттӀа дакъалацара, иштта кооперативашта кулгалдара балхара кхоачамбоацараш ца хилийтара гӀулакхаш вӀаштӀехьдаха.

Д. БОНДОРЕНКО,
Нохч-ГӀалгӀай респотребсоюза оргтдела начальник.

Доазол дехьара

Американски монополеша деча низегIа

ТОКИО, 9 март. (ТАСС). Дуккхача шерашка японски американски монополешта юкъе лаьттача лирача «текстильни тIем тIа» японски монополей тIехьашха йовла йийзар. Японски текстильни промышленноста ассоциаце председатела Т. Танигуте селхан хьакхайкадаьд США дохка кхухьийта японски текстильни товараш юкъера дов дIадаккхар дуьхьа «шоай мукъагIа» кIезигде японски предпринимателаш раьза хилар. Японски оагIув раьза хиннай американски рынке дохка кхухьийта кIадаш, зипаш, синтетически хIама кхаь шера 5—6 процент кIезигье.

50 шераш чаккхдоалаш а тIехьа американски рынок шоай текстильни товарашца тIанк аьнна хьалйиза хинна японски компанеш дукхьала яр США дохка кхухьийта шоай товараш кIезигдара, хIаьта цу тIа кхача гIерташ американски монополеш а хиннай. Цкъа санна дуккхаза а яьча японо-американски переговораша лоадамбоаццаш кIезигде мара вIаштIехьдаккханзар США дохка кхухьача японски текстила боарамаш. Американски текстиль хьаьраша, конкуренци чIоагIъялар а кхераш, конгрессагара хьадийхар США дохка хьачукхухьа текстильни товараш кIезигдара хьакъехьа къаьстта законопроект тIаэцилга. Американски оагIон чIоагIача позице тIехьашка ца яьлча яргйоацача яьккхар японски оагIув.

Д. ФРЕЗЕР-ДУНЕН ЧЕМПИОН

НЬЮ-ЙОРК, 9 март. (ТАСС). Боксерашта - профессионалашта юкъе дозал дезагIа долаш волча неграшка шин спортсмена — Мохаммед Али яхача цIерагIа вовзача Касиус Клейнен Джо Фрэзеран юкъе дунен абсолютни чемпиона цIи яккхара духьа селхан укхаза цIаболабенна хинна къовсам тIеххьарвар кот а воалаш чакхбаьлар. Ерригача пхийтте а рауиде лаьттар къовсам. Судьяша массава раьза а волаш очкегIа котало кхоачаяьй Фрэзера.

ОАР ПОЗИЦИ ХЬАЛЛАЦАР

КАИР, 9 март. (ТАСС). «ВIашагIкхийттача Iарбий Республика цIаькха а хьакъекхар Гаргарча Малхбоаленера машари нийсхов лорае ше кийча хилар», — йоах укхаза кепатеха араьяьккхача, ОАР президента А. Садата эггара тIехьагIа радио чуи телевидене гIолла даьча къамаьла хетаьча Азеи Африкаи халкъий солидарноста Организаце (ОСНАА) заявлене тIа.

ОСНАА-с хьаллоац, яхаш белгалдоаккх заявлене тIа, Гаргарча Малхбоаленера гIулакхаш политически паькъаца къоастаден израильски агрессех хьахиннараш дIададхеи гIертача ОАР-а нийсхов позици.

Лорага дарба дайта торо яц

Турце эггара лоархIамегIарча социальни проблемаех йола цаI медицински гIулакхашца нах Iалашбара проблема хила а хиннай, таханарча деналца йолаш а я. Лораш геттара кIезига кийчбу цехка, бахача наха эша медицински гIулакхаш дара вIалла а кхоачамболаш бац уж. Цул совгIа, медицински персонала алапи газеташа яздеш ма хиллара, геттара кIезига да, цудухьа дукха лораш, шоай мехкара дIа а ухаш, доазол дехьа шоашта бе болх лехе гIерт. Дукха ха йоаццаш Анкарен Стамбулен паччахьалкхен больницай болхлоша забастовка яьяр. Цар правительствагара дIадийхар «персоналах долча законага» юхахьожилген медицински болхлой цхьайолча категорей алапи лакхделген.

Наха эша медицински гIулакхаш дар къаьстта а халача хьале да мехка малхбоалехьарча районашка. Газеташа белгалдоахаш ма хиллара, цига 8800 сага цхьа лор мара кхачац. Юкъмоттигерча вилайеташка кIезига-дукха дикагIа хьал да, цхьабакъда, цига а медицински персонал ца тоъаш хилар чIоагIа холуш да.

Частни лорашка дарбаш дайта торо яц бIаьхийчар мара. «Частник» хьажийтарга 50—70 турецки лир лода, хIаьта цунах квалифицированни болхлочун шин дийнахьара алапи гарга а хул. Цудухьа тамаш а юлац бахаш болча турках 60 процент совгIа хулараш, паччахьалкхен статистически института даннешка диллача, лорашка вIалла ухаш ца хилари дикка цукха нах моллашка новкъостал дайта ухаш хилари.

Медицински гIулакхаш дара хьал кхы а халагIча доах моллашта даим маьхаш тIадетталуш хиларо. Дукха ха йоацаш газеташа дIахайтар молхай маьхаш цкъара лакхдешшехь а кхы тIа а 40 процент гарга лакхдаь хилар. ХIанз, масала, дега лазар дужаде маха тохара йола молха эцарга дола юкъерча болхлочоа кIиранна доагIа алапи гарга хула ахча.

Турце правительства цхьадола гIулакхаш деш латт хьал тоадара, яхаш хоам бу кепайоазоно. Цхьабакъда, наха эша медицински гIулакхаш дара хьал касталашха хаьдла товдулой тамаш я, дIадахача шерех йиса из тIехьале теркалйича.

Ю. КОЛЕСОВ,
ТАСС корреспондент.

Советски Союзаца а кхыча социалистически мехкашца а цхьаькъа а хьегаш халкъа Венгре дегIайоалаю ший алюминеви промышленность.

Секешфехерваре хьалъяьй Центральни Европе йоккхагIйола дайгача металлий комбинат. Цун йоагIа йола обсрудовани хьаяьй советски предприятешка. Укх шера цу комбинага производственни мощность шеръе лерхI.

СУРТА ТIА: Секешфехерварера комбинат. Венгерски глиноземах СССР-е лоаладаьча металлах алюминеви полуфабрикаташ хул укхаза.

МТИ — ТАСС сурт.

Атомни энергетикий «Макка»

БархIлагIча пятилетка тIеххьара денош эггара дIайхагIеи цунца цхьана эггара чIоагIагIагIа дог гIоздоаккхаш дар Ульяновскана гаьна йоаццаш городе Мелекессе уллача, В. И. Ленина цIерагIча атомни реакторий Iилма-тохкама института (НИИР) Iилмахошта, инженерашта, болхлошта. Юбилейни шу лоархIамеча событеца чакхдаьккхар Iилмахоша-атомникаша — вай мехка духхьашха укхаза яьккхай промышленни ток сихача нейтронех атомни реактор чура.

Цу реактора цIи — «Бор-60» (60 мегаватт низ болаш йола масса опытни реактор). 1969 шера из болх бе йолаялийтаяр «масса» опытни реактор санна, хIаьта цхьа шу даьнначул тIехьагIа керда роль кхаьчар цунга—массача нейтронаш тIара реактор а латташ йола опытни атомни электростанци хилар цунах.

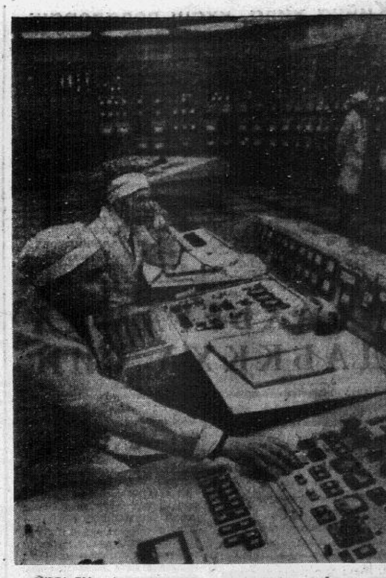
— ХьалхагIа вай мехка хьаяь хинна еррига атомни электростанцеш реакторацкара йоагIача йIовхала нейтронаш тIа болх беш я,—дийцар тхона атомни реакторий Iилма-тохкама института директора Ленински преме лауреата О. Д. Казачковске. — ХIаьта хIанз Мелекссерча Iилмахоша духхьашха сихача нейтронаш тIарча реакторах яьккхай электроэнерги. Из дай-мехка ракетостроенепа карагIдаьнна Iалаьмате доккха Iилмани технически хIама да. «Бор-60» — ше морг кхы цхьаькха йоаца, практически ерригача Iалама урапах атомни энергетикана пайда эца йиш хулийташ дола реакторий тайпа.

Пий ца ховш яьллача къаьнарча городилга керда вахар чудоссадир маьршача атомо. Керда юха хьахилча санна я тахан Мелекесс. Хьу тедаш чакхъяьнкай керда улицаш: Менделеева, Энтузиастий, Ленина проспект... МоллагIча хIанзарча городаба къувса йиш йолаш да дика оттаяьча планагIа хьалдаь иттаза а пхезза а вIаштIардаь цIентош, школаш, комфортабельни тикаш, кафеш, культура цIенош. ГIишлошъераш дика хьежаб: гIирсаш хьалдеча хана нагахьа га меттахьа яьккхаяц цар. Цудухьа гаьнаша къайлаяьккха улл еррига город. ХIара коа дуккха а дагIа дийхка, береза сома хенаш. Цхьа бахьан доацаш дац, миштай Мелекесс аьнна хаьттача, цига бахача наха оалаш дар: «Атоми хьуи цхьана — из я Мелекесс».

ДегIаух город, дегIаух нах. Дукха кагий нах ба тайп-тайпарча лабораторешка, реактивни установкашка болх беш.

Кердача пятилетка чу еннай Мелекессера атомни Iилман центр. Шоай боарамагIа болх беш я атомни реактораш. Царна управлени еча пульташта хьалхашка, тайп-тайпарча манипуляторашта хьалхашка латт кIай комбинезонаш ювхаш бола нах. Низ болча атома управлени ю цар. дерригача адамий машара, прогресса, иразa из чу а оттаеш.

Б. БАБЛЮК,
(ТАСС корр.).

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа): монтажни участка начальник Ф. Г. Савченко, механик В. Ф. Реунов, керттера механик В. Я. Кравченко, турбина машинист Н. В. Кухарский, автомни реакторгара сихача нейтронаш тIа болх беш йолча, вай мехка духхьашкарча турбинана хьалхашка.

СУРТА ТIА: «Бор-60» яхача реактора управлени еча пульта зал. Смена начальник инженер Ю. В. Василевичи (аьрдехьа) вокхагIвола инженер С. В. Киселеви.

В. Кошевоя сурт.

ТАСС фотохроника.

ХЬЕХАРХОЙ ДЕКХАР

Кердача пятилетках халкъа образоване органашта хьалхашка доккхий декхараш латт. Къоастаде деза массанешта юкъара образовани яларга довлара, дешаш болча кагирхой общеобразовательни политехнически кийчо лакхъяра, идейно-политически кхетам балара методаши формаши эргайоахаш тоаяра дешаш. Цу хьакъехьа г. Грозерча школай партийни организацешта хьалхашка латтача декхарех дийцар укх денношка КПСС обкома политпросвещене ЦIагIа хиннача хьехархой коммунистий совещане. Совещане доклад яьча парте горкома секретара нов. Зоева аьлар:

— ТIеххьарча шерашка г. Грозерча школай вIаштIехьдаьнад дешархой знанеш лакхъеча хоадам боллаш толам баккха. Укх дешара шера хьалхарча ах шера, дIадахача шера цу ханаца нийсдича, дешархой успеваемость шиь процент совгIа лакх а енна 96 процентага дIаккхаьчай. Города школашта юкъе цу хьакъехьа дикагIа толамаш даьхад №№ 34, 27, 1, 7, 4, 48, 2, йолча школаша. Дешара - кхетама болх лерттIа вIаштIехьбаккхара дош кIоарга техкан кхетамцеи оттадаьд цу школай коллективаша. Цудухьа цу школай дешархой дешарах кхетара процент а ерригача городерчул лакхагIа я — 98 процент.

Цхьабакъда, белгалдир докладчико дIахо, города ерригача школашка оттадаьдац дешархошта знанеши кхетами балара дош ишта дика. ДIадахача шера шоллагIча шера деша чуансача 1916 дешархочох ши бIаь совгIа дешархо укх шера а дешара тIехьавусаш ва. ХIаьта ерригача школай дешархоех кхаьнех ши дакъа программни материалах юкъера знанеш йолаш мара бац.

МалагIа да бахьан? Керттера бахьан да дешара — кхетам балара гIулакхa школай кулгалхоша, партийни организацеша лерттIа кулгалдеш ца хилар. Цудухьа, цхьайолча тIехьаюсача школай хьехархоша кхоачам хиллал болх бац тIехьабусача дешархоца.

Пренеех къамаьл даьча № 7 йолча школа дешара дакъа заведующе нов. Лопатина аьлар:

— Вай городерча школашка геттара ледара оттадаьд факультативни занятеш вIаштIехьъяхара дош. Из гIулакх мехка хьалха латтача школашка санна, вIаштIехьдаьккхача, цох боккха пайда баргбар. Вай, хьехархой, доалаш дац школа йисте а яккхийта дешархой дIабахийтарах. Вай декхарийла да дIахо вахаре цар фу моттиг лоац хьожаш цар йоакхо е. Цу гIулакха а боккха пайда берг бар цу кердача гIулакха. Боккхача лоархIаме да, — аьлар цо, — школе дийша баьннача кагийча нахеи мехкарашеи хьалхе а шоай професси хержа хилар. Цу хьакъехьа а новкъостах хургда факультативаш вIашагIйохкарах.

Вай ерригача школай торо ца хила мег факультативаш вIашагIйохка. Цудухьа хIара школе ца йохке а, школашта юкъера факультативаш вIашагIйохка еза, цига дакъа лаца деза города промышленни предприятеша, Iилматохкама институташа, культура учреждене ша.

Шоай школа хьехархой коллектива опыт ларде льаца яр № 11 йолча юкъерча школа дешара дакъа заведующе нов. Роговас яь выступлени.

— Укх тIеххьарча шерашка оаха Iоаяьча опыто хьахьекхад,— дийцар цо, — хьехархоша беш болча берригача балха хьехархоша шоай квалификаци лакхъяра тIахьожам лоаттабар мел лоархIаме да. Хьехархоша беча балха эффект хургъяц, нагахьа санна ди тIехьа дукхагIа хулаш йолча Iилман, политически, культура информацех дукхагIа эшаш яр хоржа а хоржаш болх вIаштIехь ца боаккхе. Цу хьакъехьа дика ка яьннай тха. ТIахьожам лоаттабара посташ вIашагIъехкай. Царна керте латт опыт йола хьехархой. Иштта да тха балха юкъера кердадар.

Шоай хьехархой коллективана хьалхашка латтача халонех а. хIаьта уж дIаяхара шоаш беча балхах а дийцар болх беча кагирхой сайренарча № 5 йолча школа директора нов. Курганске.

Керттера теркам тIабахийтар цо болх беш бола кагирхой дешара дIабувлаш хилара бахьанашта. Уж да ткъо шу даланза бола дешархой, сменагIа болх беш хилар. Дукха моттигаш нийслу школера занятеш чакхъялалеъча цаI, шиъ урок хьалхагIа дешархой дIаухаш (балха тIехьа ца бисара). Цудухьа кIоаргга знанеш хилац цар, школа а ютт.

Боккха болх бу школа коллективо кагирхой дешара дIа ца ахийтара, хIана аьлча дешанза волча сага политически кхетам лакхбе йиш яц. Иштта мара технически процессага ваккха а йиш яц дешанза вола саг. Партийни, комсомольски организацеш декхарийла я кагирхоша дикагIа дешаргдола хьалаш вIаштIехьдаха, царна тIахьобам лоаттабе.

Боккха пайда эца мегаргболаш дар № 1 йолча школа директора даь къамаьл а. Из хетадаьдар дешархой даьшца - ноаноща лоаттабеча бувзама. Цо аьлар:

— Вай беш бола болх дукхача даькъе даьшца - ноаноща беш болча балхах тийша ба. Цхьабакъда дукха ба школа вахар ца довза дай-ноаной. Цудухьа сона ловра Просвещене министерства дешархой дай-ноаной педагогически всеобуча центр вай городе вIашагIйоллара новкъостал дар.

Боккхача лоархIаме хургба совещане болх дIахо йодача ханарча г. Грозерча школай хьехархой коллективай балха.

М. РАШИДОВ.

ИСАЕВА А. М.

1971 шера 5 марта цIаьхха кхелхай РСФСР заслуженни артистка, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа артистка, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета депутат **Исаева Марцара Асет.**

Исаева Марцара Асет яьй 1915 шера Надтеречни района Лоха Новре ахархочун дезале. 40 шу хьалха, ше пхийтта шу даьнна йиIиг йолаш театра сцена тIа яьннай из, хIаьта цун дика дог цу хана деиз ца соцаш халкъа доагаш хьа а денад. 1931 шера театральни студе деша яхай из, хIаьта 1933 шера из йисте а яьккхай цо. Хала а голаш етташ а хинна6 цун творчески никъ, цхьабакъда, цу лоаман кхалсаго ка ца луш, цах хьаггал дика чакхбаьккхаб из.

Нохч-ГIалгIай къаман культура хьаелга доладаьрех цаI хиннача Марцара Асета дукха низ а хьинар а тIаахийтад сценически искусствана. Ше театре болх беш яьккхача юкъагIа Марцара Асета хьаяьй къаьгга холучен кIоарггачен сценически образий бIарчча галерея. Цун балхаш массе а хана социально-психологически оамалехьеи шерра художественни юкъадерзадаьн хиларца белгала хиннад. Ше геттара хьаькъале-кхетаме йолаш хьаена Исаева Асет кхы —меттел кагий ролеш ловзаслга а бокха бехктокхам болаш хилар лерхIаш хиннай.

Марцара Асета баь боккха творчески общественни болх белгалбаьб цунна Нохч-ГIалгIай АССР-и РСФСР-и сийлен цIераш яларца. 1943 шера Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артистка цIи еннай цунна, хIаьта 1960 шера — Нохч-ГIалгIай АССР халкъа артистка цIи а еннай. Искусство дегIаккхувлара доккхий гIулакхаш дарах РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиумо 1968 шера 12 октябре РСФСР заслуженни артистка сийлен цIи еннай цунна. «За трудовую доблесть» яха медаль а Ленински Юбилейни медаль а еннай Марцара Асета.

Дунен тIара дIаяхай боккъал а башха саг, доккха хьаькъалтам хина актриса. Йиц ца луш дагм дагаухаргья тхона из.

Новкъостий группа.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIолла Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара гIаьххача бозраме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 5—10, Грозне 7—9 градус йIозхал йолаш хила а тарлу. ДIахорча шин денн шин буси морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, наг-нагахьа йоачан а йолаш, гIийло мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 2 градус йIовхалгара 3 градус шелалга кхоачаши деношка 4—9 градус йIовхал йолаши хила а тарлу.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Хьажа, ладувгIа

11 марта

ТЕЛЕВИДЕНИ:

18.05 — Телевизиони кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 18.30 — Миллиони Ленински университет. Iилман коммунизма кхоачашде дезаш тIеэтта гIулакхаш. Социалистически обществана Iилманца кулгалдара принципаш. 19.00—Юрта боахама знаней школа. Колхозашкеи совхозашкеи бу экономически болх. 19.35—Парте планаш, халкъа планаш я. 19.45 — Киножурнал 19.55 — Дунен халкъашта юкъера обзрени. 20.10 — Шоана бераш. 20.25 — «Игрок» яха Прокофьева фильм опера.

РАДИО

6.30 — Нохч - ГIалгIай ашараш. 6.50—Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор 7.35 — Москва. 8.25 — Передачай программа. 8.20 — «Съезда хьалхарча вахте хьалхалаттараш, шоана» яха концерт (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.20 — «Съезда делегат» яха очерк (гIалгIай меттала). 16.35 — «Болхлой вахар» яха радиогазета. (гIалгIай меттала). 17.00 — «Керда хоамаш» (гIалгIай меттала). 17.15 — «ХIаранена шийна деза гIулакх деннад яха корреспонденци. (эрсий меттала). 17.30 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 17.45 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.00 — «Ашараш». 18.10 —Юртара вахар (нохчий меттала). 18.40 — Москва.

12 марта

ТЕЛЕВИДЕНИ:

18.05 — Телевизиони кердадараш. (гIалгIай, эрсий меттала). 18.25 — Хоамаш. Реклама. 18.30 — «Ромений Парра имени». Чилийски кагирхойх йола очерк. автор ва телевиденей радиой политически обозреватель Шраги 19.00 — Цирка ламнаш. 19.30 — КПСС 24-ча съезда делегат. Ибрагимов (нохчий меттала). 19.35 — Шоана бераш. 20.05 — Концерт. 20.45 — «Ялахи саг йолча» яха художественни фильм.

РАДИО

6.30 — Къоначa авторий иллеш (нохчий меттала). 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.28 — «Ленинан никъ» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.25 — Передачай программа. 8.30 — КПСС 24-ча съезда Директивай проект ювц оаха, КПСС Шалински райкома секретара Абаева выступлени. (нохчий меттала). 8.45 — «Гийгачи хула лазари из ца хилийтара де дезараши» яха беседа. (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Къонах (гIалгIай меттала). 16.30 — Болхлой вахар яха радиогазета (эрсий меттала). 17.00 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.15 — «...й индустриальни мохк» (нохчий меттала). 17.30 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 17.45 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.00 — Ашараш. 18.10 — Юрта Iуйре (эрсий меттала). 18.40 — Москва.

НДП теркал ца еш йита йиш йий

Адольф фон Таддена неонацистски национал - демократически парти 1969 шера сентябре боннски парламенте хоржамаш дара юкъе ю шийна аьттув боацаш дакъа лаьцача хана деиз даим эшаеш хьайоагIа. Цунна тешал ду Гессенерчеи Баварерчеи тIеххьарча хоржамаша а, тадденовцаш цигарча парламенташкарча моттигех баьинаб. Неонацисташка йоккхача халонца чаккхйоаккхаеннай шоай тIеххьара съезд. ХIаьта а НДП ультрареакционни парти мя хиллара теркалъе ца йоагIилга додий-хьогI из деррига а? Дац аьнна жоп лала доагIа цу хаттара. Неонацисташ - хIанз шоаи мугIараш юха вIаштIехьдоахаш, кердача хьалага хьежжа дIанийслуш боахк. Цхьабакъда, уж герз Iодиллеи «Сийлахь-йоккха Германи» бахьанера къовсам битеи кийчлулга дац из.

ХIанз укх сахьате, шедар зийча ховш ма хиллара. Адольф фон Таддена ший парте керттера декхар лерхI ХДС-ХСС а ерригача «аьттехьарча картела» а цо ФРГ политикана юкъерча. Малхбоалеи Германе общественни гомашка хьалкхоабаш болча реалистически лостама духьал лоаттабеча къовсаме новкъостал делга.

«Франкфурте рундшау» газето яз а еш дIаккхайкаяьча. кельнски «ХСС доттагIий кружока» (уж хьаьяй ФРГ массе а лаьтташка. — В. А.) къайлагIарча инструкце къаьст-къаьстача моттигаша тешал ду фон Таддена дагардараш цу тайпара кхетадир нийса хилара. Цу инструкце белгалду лаьттай ландтагашка аргIанна деча хоржамашка ХДС-ХСС к а маьхалъялар Iалашдара НДП-х пайда эцилга. Цу тIа, масала, йоах: «НДП парторганизацешца деш дола гIулакхаш цаIаш хилийтара барт баьчул тIехьагIа оаха берригача цу парте членашка а цар оагIонгахьарчарга а дIакхайкадаьд, голосовани е ХДС-ХСС тIехьа, оппозици чIоагIъе, новкъостал де цунна юха а Iаьдала керте отта! Франц Йозеф Штраус — кхоанен саг ва. Из Гитлера когаметта-м хургвац, цхьабакъда, фюрер хулалургвола гIулакхаш доахк цунах... Бундесверах къаман герзашца кийчдаь низаш хила деза. эпсарий корпус чIоагIача сагага: Франц-Йозеф Штраусага хьежаш я! Немецки кагирхошта чIоагIа дола кулгалдар эш. Штраус керте а волаш хила боагIаш болча къаман кхетамца кхебергба уж. Пресса дирстелла чIоагIача кулгашка каралаьпаа хила еза. Аксель Цезарь Шпрингер чура порядок кийчъеш ва. Цу даькъе из вай саг ва. Вай цунна а эш, из вайна а эш! «Байерн-курир» а «Национальцайтунг» а газеташ. хIаьта иштта Кельнера «Дас дойче ворт» а вай керттера кепайоазон органаш а йолаш дус. Цар никъ белгал а боах, фу де деза а хойтВай гIерт территориальни порядок (1939 шерарча доазонашкара «Сийлахь-йоккха Германи». — В. А.) хилийта, цудухьа голосовани е вайна: ХДС-ХСС тIехьа. Штраус Iаьдала керте отта веза, хIаьта из вай моллагIча гIулакхашца даьккха а хьадаккха а деза. Кхыметтел хоржамашка кот ца доалалой а, хIаьта а Германи бахьан къовсам лоаттабергба вай».

Кхетаде йиш я хIанз ФРГ реакционни низаша баварски «ультра» селла хIана хестаю. Ма дарра аьлча Штраус, тадденех, цоглыманех, царех таррарча кхычарех шийна ког гIортолга а еш, хIанз дерригача аьттехьарча низех цхьа «картель» еш ма воалли. Цудухьа да-кх хIанзарча юкъагIа НДП цу реваншистско-милитаристски ловзарга когабухьара ювлаш доаца халхар це кийча хилар а. Цхьабакъда, неонацистски парте лаьпа никъ цу тайпара бар аьнна чние а йиш яц из къаьстта ший лоIамера реакционни политически низ ма хиллара теркал ца беш хилийта, ше иштта яле а цо машараи демократени дуьхьал къовсам лоаттабелга ший декхар лерхIаш хилар теркал ца деш дита.

Бакъдарашка хьожаргда вай. Гучадаьнна ма хиллара, Тадденен НДП а цунца оагIув болча кхыча реакционни группировкай а курбаьннарашеи белгалъяьй ФРГ ерригача йоккхийча юкъмоттигашка гарггахьарча хана чакхдаха лаьрхIача гIулакхий шерра программа.

Вюрцбурге хьа а яь, «духьален акци» яхача керте а эттa йолча неонацистски гIаьрахой штабо мехка тайп-тайпарча мигIнгашка дIаухийт реваншистски лозунгаш, пропагандистски литература тIадола лаьрххIа йола автобусаш. Неонацистий «Дойче нахрихтен» газето сонтал а йолаш дIакхайкаду, НДП «активисташ» дага ба Московски Варшавски договорашта ратификаци яра духьалбувлача «берригача патриотически уйлаш йолча немцаша» язду кулгаш укх гарггахьарча кIирашкеи бетташкеи гулде а цунца «духьален акце» оагIонгахьарбараш мел дукха бола бакъдаь дIахьокха а, яхаш.

Фон Таденна шийна тIехьарбараш тIахьийхаб советско-малхбузенгермански договораи дунен шоллагIча тIемал тIехьагIа Европе эттача боккъаларча хьала мукIарал дараи духьал «хьинарера гIулакхаш» де.

Цар чакхдаха лерхIача гIулакхех да, масала, «морачар» керда гулбалараши демократашта тиIазараш делгеи. Неонацистски фюрера дIакхайкадаьд «НДП капитуляци ергйоацилга», цо дIахо а ше лерхIараш кхоачашдара къовсам лоаттабергболга.

Европе кхохкам бужабараи хIанз долаш дола европейски доазонаш толхаде йиш йоацаш хилара мукIарал дараи духьалъювл неофашисташа хьалкхоаба реваншистски землячестваш. Масалана лархIа мегаргдолаш да «Силезе немций землячества» баварски организаци Мюнхене гулъялар.

Теркаме да штраусовски ХСС партеи неонацистски НДП-и викалаш реваншисташка «хьоашалагIа» бахар. Из гIар еча къамаьл даьд национал-демократически парте баварски организаце викала Пельмана. НДП оагIонгахьара землячества членаш хьалкхоабаргхилара тешам а луш Таддена а санна. Пельмана гIертара хержа кеттердар да Советски Союзаи ФРГ-и юкъера договор. Лерга цIана боаттIо санна «морачар» мухь а бетташ, цо тIахьийхаб цунна ратификаци яра духьалбувла. Пельмана яьхад Москве кулгаш яздаь договор ФРГ «дегIаахара кхераме» дола.

Мюнхене а малхбузенгермански кхыча городашка а хиннача гулбалараша тешал ду ФРГ реваншистскии неонацистскии низаш дIахо хьинаре дерзараи уж низаш Штраусага сатувсаш хилараи.

Цунца цхьан ханна Малхбузен Германе долаш долча хьало бакъду ФРГ цу низашка шоай гIулакхаш леладайтара йола кIийле хилара, царна юкъе, хьалха а санна, керттера роль йолаш НДП хилара.

В. АНДРИАНОВ.
(АПН).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05057. Заказ № 2567.